وتەی بیست‌وسێهەم

ئەم وتەیە بریتی‌یە لە دوو باس

بسم الله الرحمن الرحیم

﴿لَقَدْ خَلَقْنَا الإِنْسَانَ في اَحْسَنِ تَقْوِيمٍ * ثُمَّ رَدَدْنَاهُ اَسْفَلَ سَافِلِينَ * اِلاّ الَّذينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحاتِ﴾ (التين: ٤-٦).

باسی یەکەم

(لە نێوان هەزاران لایەنی جوانیی "ئیمان"دا، تەنها پێنج دانەیان لە ناوەندی پێنج خاڵدا، ڕوون دەکەینەوە).

خاڵی یەکەم:

مرۆڤ بەهۆی ڕووناکیی ئیمانەوە بەرەو بڵندترین "پلە" بەرز دەبێتەوە. بەمەش نرخ و بایەخێکی ئەوتۆی دەستدەکەوێت کە وای لێ دەکات شایانی بەهەشت بێت. بەڵام ئەگەر ڕێی کوفر بگرێتەبەر، ئەوا بەهۆی ئەو تاریکی‌یەی کە لەو ڕێگایەدا هەیە، بەرەو نزمترین پلە دادەبەزێتە خوارەوە و دەکەوێتە بارێکی ئەوتۆ کە وای لێ دەکات شیاوی دۆزەخ بێت.

هۆی ئەمە دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی کە "ئیمان" بە پەیوەستێکی قایم و پتەو، مرۆڤ بە خوای خۆیەوە دەبەستێت و، پەیوەندیی لەگەڵ خوای گەورەدا بۆ پەیدا دەکات. چونکە ئیمان، لە ڕاستی‌دا، پەیوەندی پەیداکردنە لەگەڵ خوای گەورەدا. لەبەر ئەوەی مرۆڤ بەهۆی ئیمانەوە و لەو ڕووەوە کە: "سنعەتی خوای کردگارە و، نیشانەی نەخش‌ونیگاری ناوە جوانەکانی پەروەردگاری تێدا دەردەکەوێت"، ئەوا نرخ و ڕێزێکی تابڵێیت گەورەی دەست دەکەوێت.

بەڵام کوفر ئەو پەیوەندی و نیسبەت پەیداکردنە دەبچڕێت و، تاریکی‌یەکەشی ئەو سنعەتەی خواوەندی کردگار دادەپۆشێت و نایهێڵێت. بەم کارەشی لە نرخی مرۆڤ دادەگرێت و تەنها لە لایەنە ماددی‌یەکەیدا دەیهێڵێتەوە. خۆ ماددەش، لەبەر

ئەوەی شتێکی فانی و لەناوچووە و ژیانیشی کاتی‌یە، ئەوا بایەخی بۆ دانانرێت و وەك "نەبوو" وایە.

وا ئەم نهێنی‌یە بە نموونەیەك ڕوون دەكەینەوە:

نرخی مادده لەچاو نرخی سنعەتی مرۆڤ و مەودای چاکیی ئەو سنعەتەدا جیایە. ئەوەتا هەندێ جار دوو نرخەکە یەکسانن و، جاری وایش دەبێت کە مادده لە خودی سنعەتەکە بەنرختر دەبێت و، هەندێ جاریش ماددەیەکی ئاسن نرخێکی هونەری و جوانکاریی تابلێیت بەرزی دەبێت و، هەندێ جاری تریش سنعەتێکی زۆر نایابی دەگمەن نرخی ملیۆنان لیرەی دەست دەکەوێت، با لە ماددەیەکی زۆر سادە و ساکاریش بێت. خۆ ئەگەر ئەم سنعەتە نایابە ببرێتە بازاڕی پیشەسازە وریا و لێزانەکان و، وەستا لێهاتووە کارامە و ناودارەکەشی بناسن، ئەوا نرخی دەگاتە یەك ملیۆن لیرە. هەر هەمان سنعەتی نایاب گەر = بۆ نموونە = ببرێتە بازاڕی ئاسنگەران، لەوانەیە هیچ کەسێك نەیکڕێت. بەڵکو لەوانەیە هەر هیچ کەسێك لێی نەچێتە پێشەوە.

مرۆڤیش بە هەمان جۆرە! سنعەتی نایابی خواوەندی کردگارە و، بەرزترین و ناسكترین موعجیزەی توانستی پەروەردگارە. چونکە خواوەندی کردگار کردوویەتی بە: پیشانگای دەرخستنی هەموو درەوشانەوەکانی ناوە جوانەکانی خۆی و، خولگەی هەموو نەخش‌ونیگارە بێ‌وێنەکانی و، نموونەیەکی پوخت و بچووکی گشت بوونەوەران.

جا ئەگەر نووری ئیمان لەم مرۆڤەدا جێگیر ببێت، ئەوا ئەو نوورە سەرجەم نەخش و نیگارە پڕ لە داناییەکانی خواوەند لە مرۆڤدا، دەردەخات و دەیشیان‌خاتە بەردەستی خەڵکی تا بیان‌خوێننەوە. ئیتر مرۆڤی ئیماندار بیریان لێ دەکاتەوە و، دەیان‌خوێنێتەوە و، لە خۆی‌دا بە تەواوی هەستیان پێ دەکات و، کەسانی تریش وا لێ‌دەکات کە ئەوانیش بیان‌خوێننەوە. واتە: وەك ئەوە وایە بڵێت: "من دروست‌کراو و بەدیهێنراوی کردگاری مەزنم. بڕوانن چۆن چاکە و میهرەبانیی ئەوم تێدا دەردەکەوێت". بەم واتایانە و هاوچەشنیان سنعەتی پەروەردگار لە مرۆڤدا دەردەکەوێت و بەرجەستە دەبێت.

کەواتە ئەم ئیمانەی کە بریتی‌یە لە پەیوەندی پەیداکردن لەگەڵ خواوەندی کردگاردا، هەموو شوێنەوارەکانی سنعەتی ئەو کردگارە لە مرۆڤدا دەردەخات. ئیتر تا ئەو سنعەتەی پەروەردگار دیارتر و ئەو ئاوێنەیەی کردگاریش بریقەدارتر بێت، نرخی مرۆڤ زیاتر دەردەکەوێت. ئەم مرۆڤەی کە لە ڕواڵەتدا گرنگی‌یەکی ئەوتۆی نی‌یە، بەم ئیمانە وای لـێ‌دێت کە پلەی هەرە بەرزی نێوان بەدیهێنراوان بەدەست بهێنێت، چونکە بەمە شایانی گوفتاری خواوەند و، شەرەفمەندی میوانیی پەروەردگار دەبێت لە بەهەشتدا.

بەڵام ئەگەر کوفر = کە لە ڕاستی‌دا پەیوەندی پچڕاندنە لەگەڵ خواوەندا = دەستی بگاتە دڵی مرۆڤ، ئەوا ئەو کاتە هەرچی واتا و ناوەرۆکی نەخش‌ونیگارە پڕ لە دانایی‌یەکانی ناوە جوانەکانی خواوەند هەن، هەموویان دەکەونە تاریکی‌یەوە و نامێنن. ئنجا خوێندنەوەیان مەیسەر نابێت. چونکە ئەو کاتە بە بۆنەی لەبیرچوونەوەی کردگار لە لایەن ئەو مرۆڤەوە، هیچ‌کام لەو لایەنانەی مرۆڤ کە دەڕواننە کردگاری مەزن، نازانرێن، بەڵکو پشت هەڵدەکەن و، زۆربەی نیشانەکانی سنعەتی بەنرخی پڕ لە واتا و نەخش‌ونیگارە مەعنەوی‌یە بەرزەکانیش، نامێنن و لەناودەچن. ئەوانەشیان کە دەمێننەوە و بەچاو دەبینرێن، ئەوا دەدرێنە پاڵ هۆکارە بێ‌بایەخەکانی وەك "سروشت" و "ڕێکەوت". ئیتر بەم جۆرە هیچ کام لەو نیشانە بەنرخانە نامێنن. چونکە ئەو کاتە هەریەکە لەو گەوهەرە درەوشاوانە دەبن بە شووشەیەکی ڕەش و تاریك و، نرخ و بایەخی تەنها لە ماددە ئاژەڵئاساکەی‌دا دەمێنێتەوە. خۆ وەك وتمان: نرخ و بەها و بەروبوومی ماددەش لەوەدایە خاوەنەکەی، کە لە هەموو بەدیهێنراوان دەست‌کورت و بەدبەخت‌ترە، ژیانێکی هەندەکیی کەم و کورت بباتە سەر، ئنجا لە کۆتایی‌دا نامێنێت و دەڕوات.

بەم جۆرە، "کوفر" چییەتی(ماهیة)ی مرۆڤ دەڕووخێنێت و، لە گەوهەرێکی بەنرخەوە دەیگۆڕێت بە خەڵووزێکی بێ‌نرخ!

خاڵی دووهەم:

هەروەك "ئیمان" ڕووناکی‌یەکی وایە مرۆڤ ڕووناك دەکاتەوە و، هەموو نووسراوەکانی خوای گەورەی تێدا بەرجەستە دەکات و، دەیانخاتە بەرچاوی

بینەر و خوێنەران.. بە هەمان جۆر، گشت بوونەوەرانیش ڕووناك دەكاتەوە و، چەرخەكانی پێشوو و ئایندەش لە تاریكی ڕزگار دەكات.

بۆ ڕوونكردنەوەی ئەم نهێنی‌یە، نموونەیەك دەهێنینەوە و، لەمەش‌دا پشت بە یەكێك لە نهێنی‌یەكانی ئەم ئایەتە پیرۆزە دەبەستین كە دەفەرموێ:

(اللّهُ وليُّ الَّذينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُماتِ اِلى النُّورِ) (البقرة:٢٥٧).

لە ڕووداوێكی ئەندێشەیی‌دا دوو چیای سەختی بەرزم دی كە بەرامبەری یەكتربوون و، پردێكیش سەر لوتكەی هەردووكیانی بە یەكەوە بەستبوو. ژێر پردەكەش شیوێكی قووڵ بوو. منیش لەسەر ئەو پردە ڕاوەستابووم و، دنیاش لە هەموو لایەكەوە هێندە تاریكی داپۆشیبوو كە بە تەواوی شت نەدەبینرا!

ئاوڕم بە لای ڕاستی خۆمدا دایەوە، گۆڕستانێكی گەورەم لە تاریكایی‌یەكی بێ‌سنووردا دی. واتە وام بە خەیاڵدا هات..

پاشان سەیری لای چەپم كرد. وەك بڵێیت چەندین شەپۆلی سەختی وام دی كە پڕ بوون لە كارەساتی گەورە و سەرسووڕهێنەر و لەوەدا بوون هێرشم بۆ بهێنن و پەلامارم بدەن..

سەیری ژێر پردەكەم كرد، قووڵایی‌یەكی بێ بنك هاتە بەرچاوم!

منیش بۆ ئەم هەموو تاریكایی‌یانە تەنها چرایەكی دەستیی كزم پێ‌بوو، كە خستمەكار، بارێكی سامناكم بەدی‌كرد! چونكە لە هەموو جێ‌یەكدا، تەنانەت لەم لا و لەو لا و ئەوسەری پردەكەش‌دا چەندین تارمایی و جڕوجانەوەر و شێر و دڕندەم دی. خۆزگەم دەخواست ئەو چرایەم هەر نەبوایە كە ئەو هەموو بوونەوەرە سامناكانەی بۆ دەرخستم! چونكە ڕووناكیی چراكەم بۆ هەرلایەك ئاراستە بكردایە، هەمان سامناكیم دەبینی. لە دەروونەوە زۆرم خەم خوارد و بەدەم خەفەتەوە وتم: "ئەم چرایەم لێ بوو بەهۆی گیروگرفت". ئیتر ڕقم لێی هەڵسا و فڕێم دا و شكا! كە فڕێم دا بەر سویچی گلۆپێكی كارەبایی مەزن كەوت! لە پڕ ئەم گلۆپە داگرسا و هەموو بوونەوەرانی ڕووناك كردەوە و، پەردەی تاریكیی لادا و بە یەكجاری نەما و، ئەو ڕووناكی‌یە هەموو لایەكی گرتەوە و، ڕاستی و حەقیقەتی هەموو شتێك بە جوانی و ڕوونی دەركەوت.

بینیم ئەو پردە هەڵواسراوە سامناکە، شەقامێکە لەناو دەشتاییەکدا..

گۆڕستانە مەزنەکەی لای ڕاستیش چەند کۆڕێکی ذیکر و تەهلیلە و ڕێز و خزمەتگوزاری و خواپەرستین کە بە سەرپەرشتی و لە ژێر چاودێریی چەند مرۆڤێکی نوورانیدان لە چەندین باخچەی سەوز و جواندا کە خۆشی و ڕووناکییان تێدا دیارە و بەختەوەری و خۆشی بە دڵان دەبەخشن.. ئەو شیوە قووڵ و کارەساتە سەرسووڕهێنەر و ڕووداوە سەیرانەی لای چەپیش، چەند چیایەکی پڕ لە درەختی سەوزی جوانن کە مرۆڤ پڕ بەدڵ حەز دەکات سەیریان بکات و، لە پشتی ئەم چیا و شاخانەشەوە میوانخانەیەکی مەزن و باخچە و سەیرانگایەکی دڵڕفێنی لێیە.

بەڵێ، بە خەیاڵ وام دی..

ئەو بوونەوەرە سامناك و جڕوجانەوەرە دڕندانەش کە لە پێشدا بینیمن، لە ڕاستیدا چەند زیندەوەرێکی ماڵی و ڕامکراوی وەك حوشتر و مانگا و بزن و مەڕ بوون.

ئیتر لەم کاتەدا ئەم ئایەتەم خوێندەوە کە دەفەرموێ:

(اللّٰهُ وليُّ الَّذينَ آمنُوا يُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُماتِ اِلى النُّورِ).

ئنجا لەبەر خۆمەوە وتم:

الحمد لله على نور الايمان.

پاشان لەو ڕووداوە ئەندێشەییە بێدار بوومەوە.

ئەو دوو چیایە: سەرەتا و کۆتایی ژیانن، واتە جیهانی سەر زەوی و بەرزەخن. پردەکەش: ڕێگای ژیانە. لای ڕاست: سەردەمی ڕابوردووە و، لای چەپیش: ئایندەیە. ئەو چرا دەستییەش: خۆویستیی مرۆڤە کە بە خۆیدا دەنازێت و، شانازی بە زانیارییەکانیەوە دەکات، ئەو زانیارییانەی کە بە جۆرێکی وان گوێ بۆ سرووش(وەحی)ی خواوەند ناگرن. دڕندە و جڕوجانەوەرەکانیش: بوونەوەر و ڕووداوە سەیر و سەرسووڕهێنەرەکانن.

جا ئەو مرۆڤەی کە پشت بە خۆویستی و لەخۆباییبوونی خۆی دەبەستێ و دەکەوێتە ناو داوی تاریکیی بێئاگایی و، دووچاری کۆت و زنجیری کوشندەی گومڕاییی بووە، ئەو کەسە، وەك حاڵەتی یەکەمی ڕووداوە ئەندێشەییی‌یەکەی من وایە. چونکە لە ڕووناکی‌یە کزەکەی ئەو چرایەدا، کە زانیاریی لەڕێلادەر و ناتەواوی گومڕاییی‌یە، ڕابوردوو وەك گۆڕستانێکی گەورەی تاریك دەبینێت و، ئایندەشی هێندە تاریك دێتە بەرچاو، کە سەرجەم کارەساتە ناخۆشەکانی تێدا دێن و دەڕۆن و، هەموو ئەم کارانەش دەداتە دەستی ڕێکەوتی کت‌وکوێر. بوونەوەران و ڕووداوەکانیش، کە هەریەکەیان فەرمانبەری گوێڕایەڵن لە لای پەروەردگارێکی دانای میهرەبان، ئەو بە دڕندەی خوێنمژیان دەزانێت. کەواتە فەرمانی ئەم ئایەتە پیرۆزەی لەسەر دەسەپێت کە دەفەرموێ:

(**والَّذينَ كَفَرُوا اَوْلِياؤُهُم الطّاغُوتُ يُخْرِجُونَهُمْ مِنَ النُّورِ اِلى الظُّلُماتِ**) (البقرة:٢٥٧).

بەڵام ئەگەر ڕێنمایی خواوەند بەدەم مرۆڤەوە بێت و، ئیمان ڕووناکیی خۆی بە دڵی ئەو مرۆڤە بگەیەنێت و، فیرعەونایەتیی دەروونی بشکێت و، گوێ بۆ قورئانی پیرۆز ڕابگرێت، ئەوا ئەو مرۆڤە، وەك حاڵەتی دووهەمی ڕووداوە ئەندێشەییی‌یەکەم وایە، هەموو بوونەوەران لە بەرچاویدا ڕوون دەبنەوە و وەك ڕۆژی ڕووناکیان لێ دێت و، هەموو جیهان بە یەك دەنگ دەڵێن:

(**اَللّٰهُ نُورُ السَّمواتِ والاَرْضِ**) (النور:٣٥).

ئیتر ئەو کاتانەی ڕابوردوو گۆڕستانێکی گەورە نابن (وەك وای بە خەیاڵدا دەهات) بەڵکو هەریەکە لە چەرخەکانی ڕابوردوو = وەك بە بەسیرەت (بینایی دڵ) دەبینرێت = پڕە لە ئەرك و فەرمانبەریی بەندایەتی بە پێشەوایەتیی یەکێك لە پێغەمبەران، یان چەند کەسێك لە خواناسان. چونکە هەر یەك لەمانە ئەو فەرمانبەری‌یە بەرزە بە جوانترین و تەواوترین شێوە بەڕێوە دەبات و بڵاوی دەکاتەوە و لەناو خەڵکی‌دا پایە و بنچینەکانی دادەمەزرێنێت. پاشان کە ئەم حەشاماتە زۆر و ڕۆحپاکانە کار و ئەرکی سروشتی و فەرمانبەریی ژیانیان

کۆتایی پێ‌دێت، بەرەو چەندین پلەی بڵند بە "الله أکبر"وتنەوە، دەڕۆن و بەرز دەبنەوە و دەچنە ئەودیو پەردەی ئایندەوە.

هەر ئەم مرۆڤە کە ئاوڕ بە لای چەپدا دەداتەوە، بە دووربینی ئیمان لە دوورەوە و لە پشتی چەندین ئاڵوگۆڕی بەرزەخ و قیامەتەوە، کە وەك چیاکان مەزنن، چەندین کۆشکی بەختەوەریی ناو باخچەکانی بەهەشت دەبینێت، کە میوانداریی خواوەندی میهرەبانی بە چەشنێکی فراوانی بێ‌کۆتایی تێدا سازکراوە. بەمە دڵنیا دەبێت کە هەرچی کارەساتی گەردوونیی وەك زریان و بوومەلەرزە و تاعوون و هاوچەشنیان هەن، هەر هەموویان کار پێ‌سپێرراو و فەرمانبەری گوێڕایەڵن. ڕەشەبای بەهار و باران و هاوچەشنیان کە لە ڕواڵەتدا ناشیرین و خەمناك دیارن، ئەم بە ڕاستی دەیان‌بینێت و بۆی دەردەکەوێت کە ئەوانە مایە و خولگەی چەندین دانایی ورد و جوانن، بە ڕادەیەك کە مردن بە پێشەکیی ژیانێکی هەتاهەتایی و، گۆڕیش بە دەرگای بەختەوەریەکی هەمیشەیی دەبینێت.. لاکانی تر بۆ خۆت لەگەڵ ئەم نموونەیەدا بەراورد بکە و لێکیان بدەرەوە.

خاڵی سێ‌هەم:

"ئیمان" هەروەك "ڕووناکی"یە، بە هەمان جۆر "هێز"یشە. چونکە ئەو مرۆڤەی کە ئیمانی تەحقیقیی دەست‌دەکەوێت، دەتوانێت پشت بە ئیمانەکەی ببەستێ و بەرهەڵستی گشت بوونەوەران بکات و لە تەنگانەی ڕووداوەکان ڕزگاری ببێت. ئیتر بەوپەڕی دڵنیایی‌یەوە سواری کەشتیی دەریابڕی ناو شەپۆلە سەختەکانی ژیان دەبێت و، بێ ترس و بیم دەڕوانێتە دەوروبەری و دەڵێت: "توكلتُ علی الله" و، ئەرکە قورسەکانی ئەستۆی بە ئەمانەت دەداتە دەستی توانستی خاوەن توانای ڕەها کە خوای گەورەیە. بەم جۆرە، بە دڵنیایی و ئاسانی و ئاسوودەیی‌یەوە ڕێی ژیانی دنیا دەبڕێت تا دەگاتە بەرزەخ، لەوێ دەحەوێتەوە. ئنجا دەتوانێت لەوێوە بەرز ببێتەوە و بەرەو بەهەشت بفڕێ و بڕواتە ناو بەختەوەریی هەمیشەیی‌یەوە. بەڵام ئەگەر مرۆڤ بەو جۆرە پشتی بە خوای گەورە نەبەست، ئەوا نەك هەر ناتوانێ بفڕێت، بەڵکو ئەو کۆڵە قورسانەی ژیان زیاتر قورسی دەکەن و بەرەو نزمترین پلە کێشی دەکەن.

کەواتە "ئیمان" داخوازی "تەوحید"ە و، تەوحیدیش مرۆڤ دەگەیەنێتە ئەوەی خۆی "تەسلیم"ی خواوەند بکات و، ئەم خۆتەسلیمکردنەش "تەوەککول" واتە: پشتبەخوابەستن، دەهێنێتە دی. ئنجا تەوەککولیش ڕێگا بۆ "بەختەوەریی" هەردوو دنیای مرۆڤ ئاسان دەکات.

وا گومان نەبەیت کە تەوەککول دەستداتەکاندنە لە هۆکارەکان بە تەواوی، نەخێر.. بەڵکو بریتی‌یە لەوەی کە مرۆڤ بزانێت هۆکارەکان چەند پەردەیەکن بەسەر ڕووی دەستی توانای خوای گەورەدا دادراونەتەوە، دەبێ چاودێری بکرێن. ئەم چاودێری‌کردن و دەستپێوەگرتنەش جۆرە نزا و پاڕانەوەیەکی عەمەلی‌یە لە خوای کردگار. کەواتە، پاش ئەمە، داوای هاتنەدیی ئەنجامەکان تەنها لە خواوەند دەکرێت و، سوپاس‌گوزاری و ستایش تەنها بۆ ئەوە و بەس.

ئەو مرۆڤەی پشت بەخوا دەبەستێت و ئەوەش پشتی پێ‌نابەستێت، وەك دوو پیاو وان کە هەر یەکەیان کۆڵی یەکجار قورسیان لەکۆڵ نا و، بلیتیان بڕی و سواری کەشتی‌یەکی مەزن بوون. هەرکە سەرکەوتن، یەکێکیان کۆڵەکەی خۆی دانا و لەسەری دانیشت و چاودێریشی دەکرد. ئەوی تریان ئەوەندە لەخۆبایی و نەفام بوو، ئەمەی نەکرد. پێیانوت:

= (کۆڵە قورسەکەت دابنێ، با بۆ خۆت بحەوێیتەوە)!

= وتی: (نەخێر، کاری واناکەم.. دەترسم کۆڵەکەم لەناوبچێت.. من خۆم بەهێزم.. گوێ بە کۆڵهەڵگرتن نادەم.. چی بە کۆڵمەوەیە دایناگرم)!

بۆ دووهەم جار پێیانوت:

= (کاکی برا! ئەم کەشتی‌یە میری‌یە ئەمینەی ئێمەی تێداین، لە هەموومان بەهێزترە و دەتوانێت لە ئێمە زیاتر پارێزگاریی خۆمان و شتومەکمان بکات. دوور نی‌یە لە هۆشی خۆت بچیت و خۆت و کۆڵت بکەونە ناو دەریاکەوە. ئەمە سەرەڕای ئەوەی کە تۆ وردە وردە وزە و توانات نامێنێت و بێ‌هێز دەبیت، پشتی لاواز و ئەستۆی بێ‌هێزت لەمە زیاتر توانای هەڵگرتنی ئەو کۆڵەیان نی‌یە کە دەم بەدەم لە قورس‌بووندایە. خۆ ئەگەر کەشتیوان بەم شێوەیە بت‌بینێت بە شێت دەزانێ و دەرت‌دەکات و دەڵێت: ئەمە خیانەتکارە، کەشتی‌یەکەمان تاوانبار دەکات و گاڵتەمان پێ‌دەکات. ئیتر بەم جۆرە و بەهۆی ئەم خۆ بە گەورە زانینەی

که له ڕاستی‌دا لاوازیی تێدا شارراوه‌ته‌وه = وه‌ك مرۆڤی خاوه‌ن به‌سیره‌تی بینا ده‌ی‌بینن = و به‌م له‌خۆبایی‌بوونه‌شت که کۆڵه‌واریی تێدایه و، به‌م مه‌رایی کردنه‌ش که ڕیاکاری و زه‌لیلیی له دووتوێ‌دایه، به‌مانه، خۆت ده‌که‌یت به گاڵته‌جاڕی خه‌ڵکی و مایه‌ی پێکه‌نین و گاڵته‌وگه‌پیان. نابینیت هه‌موان بۆت ده‌ڕوانن و به که‌م سه‌یرت ده‌که‌ن و پێت پێ‌ده‌که‌نن)؟!

ئه‌م هه‌ژاره، دوای ئه‌وه‌ی ئه‌م گوفتاره‌ی بیست، ژیریی هاته‌وه به‌ر و، کۆڵه‌که‌ی داگرت‌و له‌سه‌ری دانیشت و، وتی:

(سوپاس بۆ خوا.. خوات لێ ڕازی بێت، له ماندوویی و سووکی و به‌ندی و گاڵته‌ی خه‌ڵك، ڕزگارت کردم).

ده‌سا ئه‌ی ئه‌و مرۆڤه‌ی که له "پشت به‌خوا به‌ستن"ه‌وه دووره!

تۆیش وه‌ك ئه‌م پیاوه ژیریت بهێنه‌ره‌وه به‌ر و، پشت به خوای گه‌وره ببه‌سته، تاکو له ده‌ست: پێویستی و، ده‌ست‌پان‌کردنه‌وه له به‌رده‌م بوونه‌وه‌راندا و، ترس‌وبیم له هه‌موو ڕووداوێك‌دا، ده‌رباز ببیت و.. خۆت له ڕیاکاری و، گاڵته‌ی خه‌ڵك و، به‌دبه‌ختیی هه‌میشه‌یی و، کۆت و زنجیری ته‌نگ پێ‌هه‌ڵچنینی ژیانی دنیا، ڕزگار بکه‌یت.

خاڵی چواره‌م:

"ئیمان" له ڕاستی‌دا مرۆڤ ده‌کات به "مرۆڤ"، به‌ڵکو ده‌یکات به پادشای بوونه‌وه‌ران! له‌به‌ر ئه‌وه، کارمه‌ندی و فه‌رمانبه‌ریی سه‌ره‌کیی مرۆڤ "ئیمان‌بوونه به‌خوا و پاڕانه‌وه‌یه لێی".. به‌ڵام کوفر مرۆڤ ده‌کات به ئاژه‌ڵێکی دڕنده‌ی بێ‌توانا و ده‌سته‌وسان.

وا لێره‌دا و له نێوان هه‌زاران به‌ڵگه‌دا، یه‌ك دانه به‌ڵگه‌ی ڕوون و بێ گومان له‌سه‌ر ئه‌م مه‌سه‌له‌یه ده‌هێنینه‌وه. ئه‌و به‌ڵگه‌یه‌ش بریتی‌یه له: جیاوازیی هاتنه‌دنیای مرۆڤ له‌چاو ئاژه‌ڵدا..

به‌ڵێ، جیاوازیی نێوان مرۆڤ و ئاژه‌ڵ له هاتنه‌دنیایاندا، به‌ڵگه‌یه له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی که مرۆڤ ته‌نها به "ئیمان" ده‌گاته پله‌ی مرۆڤایه‌تیی ڕاسته‌قینه. چونکه کاتێ ئاژه‌ڵ دێته دنیا، وا دێت وه‌ك بڵێیت له جیهانێکی تردا کامڵ کرا بێت. ده‌بینیت به‌پێی

توانای خۆی، به تەواوی‌و کاملّی دەنێرڕێتە دنیا. ئەوەتا لە ماوەی دوو سەعات، یان دوو ڕۆژ، یان دوو مانگ‌دا هەموو مەرجەکانی ژیان و، پەیوەندی‌یەکانی بە بوونەوەرانی ترەوە و، یاساکانی ژیانی فێر دەبێت و ئەمەش بۆی دەبێت بە بەهرەیەکی بەردەوام. بۆ نموونە: "چۆلەکە" یان "هەنگ" لە ڕێی ئیلهام و ڕێنمایی خواوەندەوە، فێری توانا و هەڵس‌وکەوتی ژیان دەبێت و، لە ماوەی بیست ڕۆژدا ئەوەندە شت فێر دەبێت کە مرۆڤ مەگەر بە بیست ساڵ ئنجا دەستی بکەوێت! چونکە ئەرك و کارمەندیی سەرەکیی ئاژەڵ بریتی نی‌یە لە خۆ پێگەیاندن و کامڵبوون و بەرزبوونەوە بەهۆی فێربوونی زانستەوە و، پاڕانەوە و داواکردنی یارمەتیش نی‌یە بەهۆی دەربڕینی دەستەوسانی و کۆڵەواری‌یەوە. بەڵکو فەرمانبەری و ئەرکی سەرەکی‌و ڕاستیی ئاژەڵ ئەنجامدانی ئەو کارانەیە کە لە توانایدایە. واتە: بەندایەتیی عەمەلی‌یە.

بەڵام مرۆڤ بە پێچەوانەوەیە، کاتێ دێتە دنیا پێویستی بە زانینی هەموو شتێکە. چونکە هیچ شتێك لە یاساکانی ژیان نازانێت، تەنانەت هی وا هەیە لە ماوەی بیست ساڵدا هەموو مەرجەکانی ژیانی فێر نابێت، بەڵکو لەوانەیە بە درێژایی تەمەنی پێویستی بە زانست و فێربوون بێت.. ئەمە سەرەڕای ئەوەی کە کاتێ دێتە دنیا لەوپەڕی لاوازی و کۆڵەواری‌دایە، بە ڕادەیەك کە دوای دوو ساڵ تەمەن ئنجا دەتوانێت لەسەر پێ ڕابوەستێ و، لە دوای تەمەنی پازدە ساڵی‌یەوە نەبێت لەوانەیە چاك و خراپ و سوود و زیان لە یەك جیانەکاتەوە و، ناتوانێت سوود و بەرژەوەندی‌یەکانی ژیان بۆ خۆی بهێنێتەدی و زیانەکانیشی لە خۆی دوور بخاتەوە، گەر لە ژیانی کۆمەڵایەتیی مرۆڤدا بەشدار نەبێت.

لەمەوە ئەوە ڕوون دەبێتەوە کە فەرمانبەریی سروشتیی مرۆڤ خۆکامڵکردنە بە دوو شت: بە "فێربوون" واتە سەرکەوتن و بەرزبوونەوە لە ڕێی دەست‌خستنی زانست. بە "پاڕانەوە"ش لە ڕێی بەندایەتی‌یەوە. واتە بەوەی مرۆڤ لە خۆی‌دا هەست بکات و بپرسێت: (ئایا من بە میهرەبانی و بەزەیی کێ ئاوا بەم جۆرە چاودێری‌یە دانایانە چاودێری دەکرێم؟! بە سەخاوەت و بەخشندەیی کێ ئاوا من پەروەردەی ئاوێزانەی سۆز و میهرەبانی پەروەردە دەکرێم؟! بە چاکە و بەخشایشی کێ وا بەم شێوە ڕۆزی‌دانە نەرم‌ونیانە ڕۆزیم پێ دەدرێت)؟! دەبینێت فەرمانبەریی ڕاستەقینەی لەوەدایە کە بە زمانی هەژاری و کۆڵەواریی خۆی، لە

خواوەندی فریادڕەس بپاڕێتەوە و، بە نزا و لالانەوەش پێداویستییەکانی لێ داوا بکات. تاکو ئەو داواکاری و پێداویستییانەی کە ئەم دەستی بە یەك لە هەزاریان ناگات، ئەو خواوەندە هەموویانی بۆ ئەنجام بدات و بیانهێنێتەدی. ئەمەش ئەوە دەگەیەنێت کە کارمەندی و فەرمانبەریی سەرەکیی مرۆڤ: فڕین و بەرزبوونەوەیە بە دوو باڵی "کۆڵەواریو هەژاری" بەرەو پلەی بەرزی "بەندایەتی".

کەواتە بۆیە مرۆڤ هێنراوەتە ئەم جیهانە، تاکو بە "زانین" و "پاڕانەوە" پێبگات و کامڵ ببێت. چونکە بەپێی چییەتی و توانایی مرۆڤ، هەموو شتێکی ڕووی لە زانستە و هۆگریەتی. بناغە و کانگا و ڕووناکی وگیانی هەموو زانستێکی ڕاستەقینەش "ناسینی خوای گەورە"یە. هەروەك بناغەی ئەم بناغەیەش "باوەڕبوونە بە خوای گەورە".

جا لەبەر ئەوەی مرۆڤ لە ژیاندا دووچاری چەندین جۆری لەژمارەبەدەری گیروگرفت و هێرشهێنانی دوژمنانی دەبێت، چونکە لەوپەڕی کۆڵەواریدایە و.. چەندین داواکاری و پێداویستیی زۆریشی هەن لەگەڵ ئەوەشدا لەوپەڕی هەژاریدایە.. ئەوا لەبەر ئەوە، فەرمانبەریی سروشتی و سەرەکیی ئەو، لە دوای "ئیمان"، "پاڕانەوە"یە. چونکە کاکڵە و بناغەی پەرستن پاڕانەوەیە. هەروەك منداڵ کە لە هێنانەدیی ئاواتەکانی و ئەنجامدانی مەبەستەکانیدا، کە دەستی پێیان ناگات، دەستەوسان و کۆڵەوارە و، ناچار پەنا دەباتە بەر گریان یان داوای مەبەستەکەی دەکات. واتە بە زمانی بێتوانایی و کۆڵەوارییەکەی = چ بە دەم چ بە کردەوە = دەپاڕێتەوە و، لەم ڕێیەشەوە بە مەرامەکەی دەگات.. مرۆڤیش کە نەرمونیانترین و هەژارترین و کۆڵەوارترینی زیندەوەرانە، وەك ئەو منداڵە لاوازە وایە، چار نییە دەبێ هانا بەرێت بۆ لای خواوەندی میهرەبان و، یان بە گریان =کە لاوازی و کۆڵەوارییەکەی دەردەبڕێت = یان بە پاڕانەوە = کە هەژاری و پێویستییەکانی دەگەیەنێت = خۆی بهاوێتە بەردەستی. بەمەش شوکرانەبژێریی ئەو بەدەنگەوەهاتن و فریاکەوتن و کار بۆ ئاسانکردنانەی خواوەند ئەنجام دەدات. دەنا گەر مرۆڤ وەکو منداڵی لەخۆبایی نەفام بڵێت: "من دەتوانم ئەم هەموو شتانە ژێردەست بخەم و، بە بیرکردنەوەی خۆم بەسەریاندا زاڵ ببم" کە لە ڕاستیدا هەزاران جار لە سەرووی توانا و وزەی خۆیەوەن، ئەم کارە = لە ڕاستیدا = ناشکوریکردنی نیعمەتەکانی خواوەندە و، تاوانێکی گەورەیە و

دژی سروشتی مرۆڤایەتی‌یە و، دەبێت بەهۆی ئەوەی کە خۆی شایانی سزایەکی سەخت بکات.

خاڵی پێنجەم:

هەروەك ئیمان داخوازی "نزا و پاڕانەوە"یە و، دەیکات بە هۆیەك لە نێوان ئیماندار و خوای خۆی‌دا و.. هەروەك سروشتی مرۆڤیش بەوپەڕی توندی داخوازیەتی و تابلێیت ئارەزوومەندیەتی.. هەروەك ئەمە وایە، خوای گەورە خۆیشی داوای هەمان شت لە مرۆڤ دەکات و دەفەرموێ: "ئەگەر دوعاکانتان نەبێت ئێوە چ بایەخێکتان هەیە"؟:

(**قُلْ ما يَعْبَؤُ بِكُمْ رَبِّي لَولا دُعاؤُكُمْ**) (الفرقان:٧٧).

(**أُدعوُني أَسْتَجِبْ لَكُم**) (غافر: ٦٠).

ئەگەر بڵێیت:

(زۆر جار ئێمە لە خوای گەورە دەپاڕێینەوە، بەڵام پاڕانەوەکانمان گیرا نابن، هەرچەندەش ئەم ئایەتە گشتی‌یە و بە ڕوونی و ئاشکرا دەفەرموێ: هەموو پاڕانەوەیەك گیرایە)؟

وەڵام:

گیرابوونی نزا و پاڕانەوە(استجابة الدعاء) جیایە لە "قبووڵبوونی"! چونکە هەموو پاڕانەوەیەك گیرا دەبێت، بەڵام قبووڵکردنی پاڕانەوە و هاتنەدیی داواکاری‌یەکە بەستراوە بە دانایی خواوەند خۆیەوە. بۆ ئەمە نموونەیەك دەهێنینەوە:

وا دابنێ منداڵێکی نەخۆش دەبرێتە لای پزیشکێك، منداڵەکە هاوار دەکات و دەڵێت:

= "دکتۆر! سەیرم بکە بزانە چیمە". پزیشکەکەش دەڵێت:

= بەسەرچاو.

منداڵەکە دەڵێت:

= "ئەو دەرمانەم بدەرێ".

لێرەدا ئەو پزیشکە بەپێی دانایی خۆی و بەگوێرەی بەرژەوەندیی نەخۆشەکە، هەمان دەرمان، یان یەکێکی لەوە باشتری دەداتێ. یاخود هیچ دەرمانێکی بۆ دەستنیشان ناکات.

خواوەندی گەورەش = ولله المثل الأعلى= بە هەمان جۆرە. چونکە لەبەر ئەوەی دانای ڕەهایە و لە هەموو دەمێكدا ئامادەیە و بۆ بەندەکانی دەڕوانێت، ئەوا نزای بەندەکانی گیرا دەکات. بەم گیراکردن و ئامادەبوونەشی نامۆیی و بێزاریی بەندەکەی ناهێڵێت و لە بریی ئەوە هیوا و دڵنیایی دەداتێ و بێزاریی لەسەر لادەبات. ئنجا یان ئەوەیە خوای گەورە یەکسەر پاڕانەوەکەی قبووڵ دەکات و داواکارییەکەی دەهێنێتەدی، یان لەوە باشتری پێ دەبەخشێت. یان هیچیان ناکات. هەموو ئەمانەش بەپێی داخوازیی "دانایی" پەروەردگار خۆی، نەك بە گوێرەی ئارەزووی خۆسەپێنەر و ئاواتی خراپی ئەو بەندەیە!

هەروەها پاڕانەوە یەکێکە لە جۆرەکانی بەندایەتی بۆ خواوەندی گەورە. دیارە بەروبوومو سوودەکانی بەندایەتیش لە دواڕۆژدان، نەك دنیا. ئامانج و داواکارییەکانی دنیا، "کاتی" ئەو پاڕانەوانەن، نەك "ئامانج"یان.

بۆ نموونە: "نوێژەبارانێ" یەکێکە لە جۆرەکانی خواپەرستی، باراننەبارین "کات"ی ئەو پەرستنەیە. کەواتە ئەو بەندایەتی و پاڕانەوەیە بۆ بارانبارین نییە. خۆ ئەگەر ئەم پەرستنە تەنها بەو نیازە ئەنجام بدرێت، شایانی قبووڵبوون نابێت، چونکە بە پاکی و بێ گەردی و نیازی ڕەزامەندیی خوای گەورە نەکراوە.. هەروەها خۆرئاوابوون ڕاگەیاندنە بۆ "کاتی" نوێژی شێوان و، ڕۆژ و مانگ گیرانیش "کات"ی نوێژی ڕۆژ و مانگ گیرانن. واتە خوای گەورە لەو کاتانەدا داوا لە بەندەکانی دەکات بە بۆنەی گیرانی نیشانەی ڕۆژ (خۆر) و نیشانەی شەو (مانگ) کە دوو نیشانەن ئاماژە بۆ مەزنیی خوای گەورە دەکەن، جۆرە بەندایەتییەکی تایبەتی ئەنجام بدەن. دەنا ئەم پەرستنە بۆ دەرکەوتنی مانگ و خۆر نییە، کە لای ئەستێرەناس شتێکی زانراوە. هەروەك ئەمە لەم نوێژانەدا وایە، بە هەمان جۆر، بێبارانیش "کات"ی نوێژەبارانێیە و، زۆربوونی بەڵا و موسیبەت و پەرەسەندن و دەستەڵات پەیداکردنی خراپکاری و شتە زیانبەخشەکان،

"کات"ی چەند پاڕانەوەیەکی تایبەتین. چونکە لەو کاتانەدا مرۆڤ هەست بە دەستەوسانی و هەژاریی خۆی دەکات و، بە نزا و پاڕانەوە هانا دەباتە بەر دەرگانەی خواوەندی گەورە و خاوەنی توانستی ڕەها.. جا ئەگەر لەگەڵ ئەم پاڕانەوە توندوتیژەدا خواوەند ئەو بەڵا و موسیبەت و خراپکاری‌یانەی دوور نەخستەوە، ئەوا ناوترێت: پاڕانەوەکە گیرا نەبووە. بەڵکو دەوترێت: کاتی پاڕانەوەکە تەواو نەبووە و هێشتا بەردەوامە. خۆ ئەگەر خوای گەورە بەچاکە و بەخشایشی خۆی ئەو بەڵا و موسیبەتەی لەسەر هەڵگرت، ئەوا کاتی پاڕانەوەکە تەواو بووە. کەواتە بەوەدا دەرکەوت: "پاڕانەوە" یەکێکە لە نهێنی‌یەکانی خواپەرستی و بەندایەتی.

بەندایەتیش دەبێ پاك و بێ گەرد بێت و تەنها بە نیازی ڕەزامەندیی خوای گەورە ئەنجام بدرێت، بەوەی کە مرۆڤ لە ڕێی پاڕانەوەکەیەوە هانا بەرێت بۆ لای پەروەردگار و، دەستەوسانی و کۆڵەواریی خۆی بۆ دەربڕێت و دەست نەخاتە ناو کاروباری پەروەردگاریێتیی خوای گەورەوە، یان ڕەخنەی لێ نەگرێت. بەڵکو هەموو کارێکی تەسلیمی ئەو بکات و پشتی پێ ببەستێت و، لە دانایی ئەو دڵنیا بێت و، میهرەبانیی خواوەند تاوانبار نەکات و لێی نائومێد نەبێت.

بەڵێ، بە ئایەتە ڕوونەکانی قورئان چەسپاوە کە بوونەوەران هەریەکەیان لە ڕێی تەسبیحات و بەندایەتی و سوژدەی تایبەتیی خۆیانەوە، لە باری تەسبیحات کردندان بۆ خوای گەورە. بەم بارودۆخە لەژمارەبەدەرەی بەندایەتیی بوونەوەران، ڕێگاکانی نزا و پاڕانەوە دەردەکەون، کە چەند ڕێگایەکن مرۆڤ دەگەیەننە سایەی پەروەردگارێکی مەزن.

جا ئەم پاڕانەوانەش یان لە ڕێی زمانی توانا و لێهاتنەوەن، وەك پاڕانەوەی تێکڕای ڕووەك‌و زیندەوەران کە هەریەکەیان لە خواوەندی بەخشندە داوای شێوە و وێنەیەکی تایبەتی دەکات کە بەشێکی لە ناوە جوانەکانی خواوەندی تێدایە.. یان لە ڕێی زمانی پێداویستیی سروشتیی ئەو شتەوەن، وەك پاڕانەوەکانی هەموو جۆرەکانی زیندەوەران لە بارەی ئەو پێداویستی‌یانەیان کە دەستیان پێیان ناگات، ئیتر هەر زیندەوەرێك بە زمانی پێویستیی فیطریی خۆی یان لە ڕێی هۆکارەکانی بەردەوامیی "بوون"ی = کە وەك ڕۆزیی ئەو وایە = پێویستی‌یەکانی

لە خواوەندی بەخشندە داوا دەکات.. یان لە ڕێی زمانی "ناچاری"یەوە، وەك پاڕانەوەی ئەو کەسەی کە لە تەنگانەدایە و بەوپەڕی لالانەوەی بەکوڵ لە خوای گەورەی پارێزەر و پەنهان و یارمەتیدەر دەپاڕێتەوە. بگرە پێویستییەکانی تەنها لەو پەروەردگارە میهرەبانە داوا دەکات کە پێداویستیی ئەم ناهێڵێت و پەنای دەدات.

ئەم سێ جۆرە پاڕانەوەیە، مەگەر شتێکیان بێتەڕێ کە ببێت بەهۆی قبووڵنەبوون، دەنا هەر قبووڵ دەبن.

جۆری چوارەمی پاڕانەوە، پاڕانەوەکانی ئێمەن. ئەمانەش دوو جۆرن:

یەکێکیان بە کردار و حاڵ دەبێت و، ئەوی تریان بە دڵ و زمان.

بۆ نموونە: بەکارهێنانی هۆکارەکان دوعایە بە کردار. هەرچەندەش هۆکارەکان ئەو شتە دروست ناکەن کە خۆیان هۆی دروستبوونی ئەون، بەڵکو ئەم بەکارهێنانەی هۆکارەکان بۆ ئەوەیە کە مرۆڤ لە بارێکی وادا بێت شیاوی ڕەزامەندیی خوا بێت کاتێ کە بە زمانی حاڵ لێی دەپاڕێتەوە. بە ڕادەیەك کە "زەوی کێڵاندن" بە لێدانی دەرگای گەنجینەی میهرەبانیی خواوەند دادەنرێت! جا لەبەر ئەوەی ئەم چەشنە پاڕانەوەیەی کە بە کردار دەردەبڕرێت ڕاستەوخۆ ڕووی لە ناونیشانی ناوی "الجواد"ی خوای گەورەیە، ئەوا زۆربەی جار دەستی بە ڕووەوە نانرێت و قبووڵ دەکرێت.

بەشی دووهەمیش کە بە دڵ و زمانە، واتە کە بریتییە لە داواکردنی هاتنەدیی ئەو داواکارییانەی کە بە مرۆڤ نایەنەدی و دەستی پێیان ناگات، ئەوا گرنگترین لایەن و ڕووی ئەم جۆرە پاڕانەوەیە و نەرمونیانترین ئامانج و بەتامترین بەروبوومی لەوەدایە کە: ئەو کەسەی دەپاڕێتەوە، هەست دەکات یەکێك هەیە گوێی لە ختوورەی دڵی بێت و، دەستی بە هەموو شتێك بگات. دەزانێت ئەو کەسەی کە لێی دەپاڕێتەوە دەتوانێت هەموو هیوا و ئاواتەکانی بۆ بهێنێتە دی و، بەزەیی بە دەستەوسانی و کۆڵەوارییەکەی ئەمدا بێتەوە و، دڵی هەژارییەکەشی بداتەوە.

دەسا ئەی مرۆڤی بێدەستەڵاتی هەژار!

نەکەیت دەست لە کلیلی گەنجینەی ئەو میهرەبانی‌یە فراوانە و، سەرچاوەی ئەو هێزە توندو پتەوە هەڵبگریت کە "پاڕانەوە"یە لە خوای گەورە! نەخێر، بە توندی دەستی پێوە بگرە، با بەرەو بڵندترین پلەی مرۆڤایەتی بەرز ببیتەوە و پاڕانەوەی هەموو بوونەوەرانیش بکە بە بەشێك لە پاڕانەوەکەت و، خۆیشت بکە بە بەندەیەکی هەمەکی و وەکیلێکی گشتیی بوونەوەران کاتێ کە دەڵێیت: (**إيّاك نستعين**) و، جوانترین بوونەوەری نرخێنراوی ئەم گەردوونە بە.

باسی دووهەم

(ئەم باسە بریتی‌یە لە پێنج سەرنج لە بارەی بەختەوەری و بەدبەختیی مرۆڤەوە).

لەبەر ئەوەی "مرۆڤ" لە جوانترین شێوەدا بەدیهێنراوە و، تەواوترین توانا و لێهاتوویی پێ بەخشراوە، ئەوا لەم گۆڕەپانی تاقیکردنەوەیەی دنیایدا، دەتوانێت بڕواتە ناو چەندین پلە و پایەی بەرز و نزمی یەك لە دوای یەكەوە و، هەر لە بەندیخانەی: "أسفل سافلين"ەوە تا باخچەكانی: "أعلى عليين" و، هەر لە گەردیلەوە تا دەگاتە گەلەستێرەكان و، هەر لە زەوی‌یەوە تا عەرش، دەتوانێت بە پلەكاندا سەربكەوێت یان دابەزێت. چونكە بواری پلەكانی سەركەوتن و دابەزینی ئەو دوو ڕێگایەی لە بەردەمدا والاّ كراوە. بەم جۆرە، مرۆڤ لە شێوەی موعجیزەی توانستێك و، ئەنجامی بەدیهێنانێك و، سەرسووڕهێنەریی سنعەتێك‌دا، نێرراوەتە سەر زەوی.

وا لێرەدا، لە نێوان "پێنج سەرنجی ورد"دا نهێنی‌یەكانی ئەم سەركەوتنە جوانانە و، ئەم دابەزین و كەوتنەخوارەوە سامناكانە ڕوون دەكەینەوە:

سەرنجی یەكەم:

مرۆڤ پێویستیی بە زۆربەی جۆرەكانی بوونەوەرانە و، پەیوەندی‌یەكی بەتینی لەگەڵیاندا هەیە. دەبینیت پێداویستی‌یەكانی بە هەموو لایەكی جیهاندا بڵاو بوونەتەوە و، هیوا و ئاوات و ئارەزووەكانیشی تا ئەبەد درێژ و بەردەوامن. هەروەك داوای تاقە گوڵێك دەكات، داوای بەهارێكی ڕەنگینی فراوانیش دەكات.. هەروەك حەزی لە سەوزایی و باخچەیەكی جوان و دڵڕفێنە، ئارەزوومەندی بەهەشتی هەمیشەیی‌یشە.. هەروەك لە تاسەی بینینی خۆشەویستێكی‌دایە، لە تاسەشدایە بۆ بینینی خواوەندی جوان و شكۆمەند و مەزن لە بەهەشتدا.. هەروەك پێویستی بە كردنەوەی دەرگای ژوورێكە بۆ بینینی

هاوڕێیەکی خۆشەویستی کە لەو ژوورەدا بێت، هەر بەو جۆرەش پێویستی بە سەردانی جیهانی بەرزەخە کە لە سەدا نەوەدونۆی هاوەڵ و خۆشەویستانی تێدایە.. هەروەها پێویستیشی بە هانابردنە بۆ دەرگانەی خواوەندی بەتوانا، ئەو خوایەی کە دەرگای فراوانی گەردوون دادەخات و دەرگای دواڕۆژی پڕ لە شتی سەرسووڕهێنەر دەکاتەوە و، دنیا لادەبات تاکو دواڕۆژ لە جێگای‌دا دابنێت، بۆ ئەوەی ئەم مرۆڤە هەژارە لە ئازاری جودایی هەمیشەیی ڕزگار بکات.

جا مادەم ئەمە حاڵی مرۆڤە، ئەوا پەرستراوی ڕاستەقینەی ئەو، تەنها ئەو کەسەیە کە هەموو کارێکی بەدەستە و گەنجینەی هەموو شتێکی لە لایە و، چاوی لە هەموو شتێکە و، بێ‌جێگایە و ئامادەی هەموو شوێنێکە و، لە ناتەواوی و کۆڵەواری و بێ‌دەستی دوورە و، خاوەن توانا و شکۆمەندە و، میهرەبان و جوانە و، تەواو و دانایە. چونکە کەس ناتوانێت پێداویستی‌یەکانی مرۆڤێکی خاوەن ئاواتی لەڕادەبەدەر بهێنێتەدی و دابین و دەستەبەریان بکات بۆی، مەگەر کەسێك کە خاوەنی توانایەکی لەبن‌نەهاتوو و زانینێکی گشتیی بێ‌سنوور بێت. کەواتە جگە لەو کەسی تر شایانی پەرستن نی‌یە.

دەسا ئەی مرۆڤ! ئەگەر باوەڕ بە خوای تاك و تەنیا بهێنیت و، تەنها بەندەی ئەو بیت، ئەوا پلەیەکی بەرزت لە سەرووی پلەی هەموو بوونەوەرانەوە دەستگیر دەبێت. دەنا ئەگەر پشت لە بەندایەتیی ئەو هەڵبکەیت و خۆتی لێ گێل بکەیت، ئەوا دەبیت بە بەندەیەکی سەرشۆڕی ڕسوا لە بەردەم بوونەوەرە لاواز و کۆڵەوارەکان‌دا! خۆ ئەگەر بە خۆویستی و توانای خۆتەوە بنازیت و، واز لە پاڕانەوە و پشت بە خوابەستن بهێنیت و، خۆت بە گەورە بگریت و، لە ڕاستە شەقامی حەق و ڕاستی لابدەیت، ئەوا لە ڕووی چاکەکاری و ئەنجامدانی کاری باشەوە لە مێرووله و هەنگ لاوازتر دەبیت و، لە ڕووی کاولکاری و خراپکاریشەوە لە چیا قورستر و لە تاعوون زیان‌بەخش‌تر دەبیت.

بەڵێ، تۆی مرۆڤ دوو لایەنت هەیە:

یەکەمیان: لایەنی بەدیهێنان و، بوون و، چاکە و، ئیجابی‌یەت و، کارکردن.

ئەوی‌تریان: لایەنی کاولکاری و، نەبوون و، شەڕ و، سەلبی‌یەت و کارتێکراوی(انفعال).

سەبارەت بە لایەنی یەکەمەوە، کە لایەنی بەدیهێنانە، تۆی مرۆڤ لە چۆلەکە و هەنگ بێ دەستەڵاتتر و لە مێش و جاڵجاڵۆکەش لاوازتریت.

بەڵام سەبارەت بە ڕووی دووهەمەوە، کە لایەنی کاولکاری‌یە، ئەوا دەتوانیت زەوی و چیا و ئاسمانەکان تێپەڕ بکەیت و، ئەوەی ئەوان لە دەستی هەڵهاتن، تۆ بیخەیتە ئەستۆی خۆتەوە و، بەمەش دەرفەت و بازنەیەکی فراوانتر بەدەست دەهێنیت، چونکە کاتێ کە خێر و چاکە ئەنجام دەدەیت، ئەوا بەپێی فراوانیی وزە و توانای خۆت و ئەندازەی هەوڵ و تەقالا و هێزت کار دەکەیت. بەڵام ئەگەر خراپە و کاولکاری ئەنجام بدەیت، ئەوا ئەم خراپکاری‌یەت لە خۆی‌دا دەتەنێتەوە و پەرە دەسێنێت و فراوان دەبێت.

بۆ نموونە: "کوفر" خراپە و کاولکاری و بەدرۆخستنەوەیە. بەڵام ئەم تاکە خراپەیە، سەری لە: بێ‌نرخ‌کردن و سووك‌سەیرکردنی گشت بوونەوەرانەوە دەردەچێت و، پووچەڵ کردن و ئینکاری‌کردنی هەموو ناوە جوانەکانی خوای گەورەی تێدایە، هەروەك ئەنجامیشی سووك سەیرکردن و نرخ‌دانەنان دەبێت بۆ مرۆڤایەتی. چونکە لەبەر ئەوەی بوونەوەران چەند نووسراوێکی پەروەردگار و چەند ئاوێنەیەکی خواوەند و چەند فەرمانبەر و کارپێ‌سپێرراوێکن لە لایەن خوای گەورەوە، ئەوا هەریەك لەم بوونەوەرانە پلەیەکی بەرز و فەرمانبەری‌یەکی پڕ واتایان هەیە. جا "کوفر" سەرەڕای ئەوەی کە ئەم بوونەوەرانە لە پلە و پایەی کارپێ‌سپێرراوی و فەرمانبەری و بەندایەتی دادەگرێتە خوارەوە، لەگەڵ ئەوەش‌دا فڕێیان دەداتە پلەی نزمی گاڵتەجاڕی و ڕێکەوتەوە و، ئنجا بەهۆی ئەو لەناوچوون و نەمانەی کە دێتە ڕێیان و، بەهۆی کاولکاری و زیاندان هیچ نرخێکیان تێدا نامێنێت. ئەم نەمان و لەناوچوونەش بوونەوەران تێك‌دەدەن و هەڵیان دەوەشێننەوە و دەیانکەن بە چەند ماددەیەکی بێ‌نرخ و فانی و نەزۆك و بێ‌سوود و بێ‌بایەخ و لەناوچوو..

لە هەمان کات‌دا "کوفر" ئینکاریی ناوە جوانەکانی خوای گەورە دەکات و خۆی گێل دەکات لێیان، ئەو ناوانەی کە لەسەر ڕووی ئاوێنەکانی گشت بوونەوەران‌دا جوانی و نەخش‌ونیگاریان دەردەکەون و دەدرەوشێنەوە، بە ڕادەیەکی وا ئەوەی کە پێی دەوترێت: "مرۆڤایەتی" و قەسیدەیەکی هۆنراوی پڕ لە

داناییيه، به وردی و جوانی هەموو درەوشانەوەكانی ناوە جوان و پاك و پیرۆزەكانی خواوەند ئاشكرا دەكات و، موعجیزەی توانستێكی سەرسووڕهێنەرە كە وەك تۆوی درەختێكی هەمیشەیی وایە. ئەم "مرۆڤايەتی"يە، لەو شێوە زیندووەی كە بە هۆیەوە بەسەر چیا و زەوی و ئاسمانەكاندا سەركەوت و، بەم بۆنەيەوە ئەمانەتی هەرەمەزنی خستە ئەستۆی خۆیەوە و، فەزڵی بەسەر مەلائیكەتاندا دراو گەیشتە ئەوەی خاوەنی پلەی جێنشینی بێت.. مرۆڤايەتی لەم شێوە زیندووە و لەم پلە و پایە بەرزەیەوە، "كوفر" دایدەگرێتە خوارەوە و فڕێی دەداتە چەند پلەيەكی هێندە نزمەوە كە لە هی سووكترین و نزمترین پلەی هەر بوونەوەرێكی كۆڵەوار و لاواز و هەژار و فانی، نزمتر بێت. بەڵكو فڕێی دەداتە پلەی نزمی بێنرخترین شێوەی ناشیرینەوە كە بە زوویی دەڕوات و لەناودەچێت.

پوختەی ئەم قسانە ئەوەیە كە:

دەروونی بەدخوازی مرۆڤ(النفس الامارة بالسوء) لە لايەنی "خراپە" و "شەڕ" و كاولكارییەوە، دەتوانێت تاوانی لەڕادەبەدەر و بێسنوور بكات. بەڵام لە لايەنی "خێر" و ئەنجامدانی كاری "چاكە"وە، توانا و وزەی ئەو جوزئی و كەمە. چونكە مرۆڤ دەتوانێت بە یەك ڕۆژ خانوويەك بڕووخێنێت، كەچی ناتوانێت لە سەد ڕۆژدا دروستی بكات!

بەڵام ئەگەر مرۆڤ واز لە خۆویستی بهێنێت و، داوای خێر و چاكە و بوون لە خوای گەورە بكات و پشت بە يارمەتیدانی ئەو ببەستێ و هەموو كارێك بگێڕێتەوە بۆ ئەو خوایەو، لە خراپە و كاولكاری دوور بكەوێتەوە و، شوێنی ئارەزووەكانی دەروونی نەكەوێت و، بە تەواوی ببێت بە بەندەیەكی ڕاست و تۆبەكاری خواوەند و، هەردەم لە داوای لێبوردن و ذیكری خوادا بێت، ئەوا ئەو كاتە واتای ئەم ئايەتە پیرۆزەی تێدا دەردەكەوێت، كە دەفەرموێ:

(**يُبَدِّلُ اللهُ سَيِّئاتِهِمْ حَسَناتٍ**) (الفرقان: ٧٠).

ئەو کاتەش ئەو توانا و لێهاتنە مەزنەی کە بۆ خراپکاری هەیەتی، بۆ چاکەکاری هەڵدەگەڕێتەوە و، نرخی: (**أَحسن تقويم**) بەدەست دەهێنێت و، بەرەو "أعلى عليين" دەفڕێت و بەرز دەبێتەوە.

ئەی مرۆڤی بێئاگا! سەیری چاکە و بەخشایشی خوای گەورە بکە: لە کاتێکدا "دادگەری" داخوازی ئەوەیە کە یەك خراپە بە سەد بنووسرێت و، یەك چاکەیش بە یەکێك، یان هەر نەنووسرێت، چونکە خێر و بەرژەوەندی‌یەکەی بۆ مرۆڤ خۆی دەگەڕێتەوە. لە کاتێکدا "دادگەری" داخوازی ئەمەیە، کەچی خواوەندی گەورەی بەتوانا "خراپە" بە یەکێك و، "چاکە"ش بە: دە چەندانە، تا دەگاتە حەفتا، یان حەوت‌سەد، یان حەوت هەزار چەندانەی ئەو "یەك" دانە چاکەیە، دەنووسێت! کەواتە لەم سەرنجەوە تێبگە لەوەی کە چوونە ناو دۆزەخ لە سزای کردەوەی خراپدا، یەکپارچە دادگەری‌یە و، چوونیش بۆ ناو بەهەشت تەنها چاکە و میهرەبانی و بەخشایشێکی خواوەندی میهرەبانە.

سەرنجی دووهەم:

دوو لایەن لە مرۆڤدا هەن:

یەکەمیان: لایەنی خۆویستی‌یە، کە تەنها بەندە بە ژیانی دنیاوە. ئەوی تریان: لایەنی بەندایەتی‌یە بۆ خوای گەورە، کە لایەنێکە تا ئەبەد دەخایەنێت و درێژە دەکێشێت.

سەبارەت بە لایەنی یەکەم، مرۆڤ بەدیهێنراوێکی هەژارە، چونکە سەرمایەی ئەو لە بارەی ئەو ویستە هەندەکی‌یە(الارادة الجزئية)ی کە هەیەتی، شتێکی تابڵێی کەمە و وەك تاڵەموویەك وایە و.. توانایشی تەنها بەدەستهێنان(الکسب)ە لە سنوورێکی لاوازدا و.. ئەوەندەش بەشی لە ژیاندا هەیە کە ژیانەکەی وەك بڵێسەیەك وایە و، بە زوویی و خێرایی دەکوژێتەوە و.. لە تەمەنیشدا خاوەنی ماوەیەکی کەمخایەن و کتوپڕە و.. لە "بوون"یشدا دارای تەنها جەستە و لەشێکی ئەوتۆیە کە بە خێرایی دادەڕزێت. لەگەڵ ئەمانەشدا، ئەم مرۆڤە، دانە و تاکێکی نەرم و ناسکی لاوازە لەناو چەندین تاك و جۆری لەژمارەبەدەری ڕیزبەستووی ناو چینەکانی بوونەوەراندا.

بەڵام سەبارەت بە لایەنی دووهەمی مرۆڤەوە، بە تایبەت لە ڕووی دەستەوسانی و لاوازی‌یەکەیەوە کە دەڕوانێتە "بەندایەتی"یەکەی بۆ خوای گەورە، دەرفەتێکی فراوان و گرنگی‌یەکی گەورەی هەیە. چونکە بەدیهێنەری دانا لە چییەتی(ماهیة)ی مرۆڤدا دەستەوسانی‌یەکی گەورەی بێ‌کۆتایی و، هەژاری‌یەکی زۆری بێ‌سنووری داناوە، تاکو ئەم مرۆڤە ببێت بە ئاوێنەیەکی گشتی و تابلێیی فراوان بۆ دەرکەوتن و درەوشانەوە لەڕادەبەدەرەکانی خواوەندی "بە توانای میهرەبان" کە توانا و میهرەبانی‌یەکەی کۆتایی نی‌یە و، خواوەندی "دەوڵەمەندی بەخشندە" کە دەوڵەمەندی و بەخشندەیی‌یەکەی هەرگیز تەواو نابێت.

بەڵێ، مرۆڤ وەك "تۆو" وایە. ئەوەتا لە لایەن "قودرەت"ی خوای گەورەوە چەندین ئامێری مەعنەوی بە "تۆو" بەخشراون و، لە لایەن "قەدەر"یشەوە نەخشەیەکی ورد و گرنگی تێدا دانراوە، تاکو بتوانێت لەناو خاکدا کاری خۆی ڕابپەڕێنێت و پاشان گەشە بکات و، لەو جیهانە تەسك و تاریکەوە بۆ جیهانی هەوا و دنیای فراوان و سەربەست بڕوات و، لە پاشاندا بە زمانی "توانا و لێهاتوویی‌یەکانی" هانا بەرێتە لای بەدیهێنەری خۆی و لێی بپاڕێتەوە، تاکو ببێت بە درەخت و بگاتە ئەو کەماڵەی کە شیاویەتی. جا ئەگەر ئەم "تۆوە" بەهۆی میزاج و چێژی خراپی خۆی بڕوات ماددەیەکی زیانبەخش بهێنێت و، ئامێرە مەعنەوی‌یەکانی، کە پێی بەخشراون، لە پێناوی ئەو ماددانەدا بخاتە کار، دیارە بێ هیچ گومانێك ئەنجامی ئەم کارەی زۆر ناهەموار دەبێت، چونکە ئەوەندە ناخایەنێت کە بە بێ سوود و دەستکەوتێك بۆگەن دەکات و لە جێی خۆیدا دەڕزێت.

بەڵام ئەگەر ئامێرە مەعنەوی‌یەکانی بۆ فەرمانی تەکوینیی خواوەندی: (**فَالِقُ الحَبِّ والنَّوى**)(الأنعام:٩٥) ملکەچ بکات و بە باشی بەکاریان بهێنێت، ئەوا لەو جیهانە تەسکەی دەردەچێت و دەبێت بە درەختێکی تەواوی بەرداری ڕێكوپێك و، حەقیقەتە بچووك و هەندەکی و گیانە مەعنەوی‌یەکەی، شێوە ڕاستی‌یە هەمەکی و گەورەکەی وەردەگرێت.

بەڵێ، هەروەك "تۆو" وایە، "مرۆڤ"یش وایە. ئەوەتا لە لایەن توانست(قودرەت)ی خواوەندەوە چەندین ئامێری مەعنەویی گرنگ لە

ماهییەتی‌دا دانراون و، لە لایەن "قەدەر"ی خوایشەوە چەندین بەرنامەی ورد و گرانبەهای پێ بەخشراوە. جا ئەگەر ئەم مرۆڤە لە ویست و تەقدیری خۆی‌دا بە هەڵەدا بچێت و، ئامێرە مەعنەوی‌یەکانی لە ژێر خاکی ژیانی دنیا و جیهانی تەسك و سنوورداری زەوی‌دا، بۆ ئارەزووی دەروونی خۆی بەکاربهێنێت، ئەوا وەك تۆوەکە بۆگەن دەکات و دادەڕزێت. دیارە ئەم کارەشی لەبەر لەزەتێکی کەمی نێوان ژیانێکی کورت‌دایە، کە لە جێگایەکی بچووك و بارێکی ناهەمواری پڕ لە ئازاردا دەیباتەسەر، پاشانیش "گیان"ی هەژاری ئەم مرۆڤە، ئەرکی ئەم لێپرسراوی‌یەی دەکەوێتە ئەستۆ و، بە زەرەرمەندی و نائومێدی‌یەوە دنیا بەجێ دەهێڵێت.

بەڵام ئەگەر مرۆڤ، لە ژێر خاکی بەندایەتی‌دا، سەرپەرشتیی "توانا و لێهاتنی" خۆی بکات و، بە ئاوی ئیسلام ئاودێریی بکات و، ڕووناکیی ئیمانی بداتێ و، ئامێرە مەعنەویەکانی بە گوێڕایەڵیی فەرمانەکانی قورئان بەرەو ئامانجە ڕاستەقینەکانیان ئاراستە بکات.. ئەوا بێ‌گومان ئەو تۆوە چەندین گەڵا و چرۆ و لق و پەلی لێ دەبێتەوە، کە لە جیهانی "میسال" و بەرزەخ‌دا پەل دەهاوێژن و گوڵەکانیان دەم دەکەنەوە و، لەودنیا و لە بەهەشتیش‌دا نیعمەت و کەمالاتی بێ‌سنوور بەرهەم دەهێنن، ئیتر "مرۆڤ" بەمە دەبێت بە تۆوێکی بەنرخی پڕ لە ئامێری ئەوتۆ کە حەقیقەتێکی هەمیشەیی و درەختێکی بەردەوامی تێدا کۆکراوەتەوە و، دەبێت بە ئامێرێکی بەنرخی جوان و، بەروبوومێکی پیرۆز و ڕووناکی درەختی گەردوون.

بەڵێ، بەرزبوونەوەی ڕاستەقینەی مرۆڤ لەوەدایە کە: دڵ و، نهێنی و، گیان و، ژیری‌و، تەنانەت ئەندێشە و، گشت ئەو هێزانەی کە پێی بەخشراون، هەموویان ڕووەو ژیانی هەمیشەیی ئاراستە بکات و، هەریەکەیان لە کاری تایبەتیی خۆی‌دا و، لەو بەندایەتی‌یەی کە لەگەڵی‌دا دەگونجێت، بخاتە کار.

بەڵام ئەوەی کە گومڕایان، بە گومانی خۆیان، بە بەرزبوونەوە و سەرکەوتنی دەزانن و، لایان وایە پێشکەوتنی مرۆڤ بەوە دەبێت کە خۆی لە شتی پڕوپووچی ژیانی دنیادا نوقم بکات و، لە تام‌وچێژە نزمەکانی‌دا ڕۆبچێت و، سەر بکاتە تام‌ولەزەتە هەندەکی‌یە لەناوچووەکانی و، ئاوڕ بە لای جوانیی بوونەوەران و

چیژە هەمیشەیی‌یەکانی‌دا نەداتەوە و، دڵ و ژیری و لایەنە ناسکە مرۆڤانەکانی تری بخاتە ژێر فەرمانی دەروونی بەدخوازی و بیانکات بە خزمەتکاری ئەو دەروونە.. ئەمەی کە ئەوان بە پێشکەوتن و سەرکەوتنی دەزانن، هەرگیزاوهەرگیز سەرکەوتن نی‌یە، بەڵکو کەوتنەخوارەوە و بەربوونەوە و دواکەوتنە!

لە ڕووداوێکی ئەندێشەیی‌دا، ئەم ڕاستی‌یەم دی. وا بەم نموونەیە ڕوونی دەکەمەوە:

ڕۆشتمە ناو شارێکی مەزنەوە. لەو شارەدا چەندین کۆشك و تەلار و خانووی گەورە گەورەم دی. لە بەردەم ئەو کۆشك و خانووانەش‌دا ئاهەنگ و فیستیڤاڵ و شادی، بە شێوەیەك کە سەرنجی مرۆڤیان ڕادەکێشا، سازکرابوون و، وەکو شانۆ و مەلهاکان دارای زرق و برق بوون و، بەمە خەڵکیان بۆ لای خۆیان کێش‌دەکرد. پاشان بە وردی سەرنجم دا، خاوەنی یەکێك لەو کۆشکانەم لە بەردەم کۆشکەکەی خۆی‌دا دی لەگەڵ سەگەکەی‌دا یاریی دەکرد. ئافرەتانیش لەگەڵ لاوانی بیانی‌دا سووڕیان دەدا و، کیژۆڵە لاوەکانیش گاڵتەو گەپ و یاریی مناڵانیان ساز دەکرد و دەرگاوانی کۆشکەکەش سەرپەرشتیی ئەم حەشاماتەی دەکرد! ئیتر تێ‌گەیشتم لەوەی کە ئەم کۆشکە چۆڵ بووە و دانیشتووانی هاتوونەتەدەر و ئیش‌وکاری تێدا ڕاوەستاوە و، ئەو خەڵکەش کە نیشتەجێی ئەو کۆشکەن و بەو چەشنە نوقمی سەرلێشێواوی بوون، بە تەواوی دەستیان لە ڕەوشت داشۆردووە و ویژدانیان مردووە و، لە بەردەم کۆشکەکەیان‌دا سەرگەرمی یاری و گاڵتە و گەپن.

پاشان نەختێ بەولاترەوە ڕۆشتم، کۆشکێکی ترم هاتەڕێ، سەگێکی نوستووم لەبەر دەرگاکەی‌دا دی و دەرگاوانی کۆشکەکەش مرۆڤێکی ئازا و لەسەرخۆ بوو. هیچ شتێکی سەرنجڕاکێشیش لە بەردەم کۆشکەکەدا نەبوو. لەبەر ئەوە سەرم لەم ئارامی و بێ‌دەنگی‌یە سووڕما و ناچار پرسیارم لە بارەیەوە کرد و، ئنجا ڕۆشتمە ناو کۆشکەکە. دەبینم دانیشتووانی ئاوەدانیان کردووەتەوە و، هەریەك لە نهۆمی خۆی‌دا و بەوپەڕی دڵخۆشی و پاکی و بێ‌گەردی چەندین کار و فرمانی گرنگ و پڕ لە وردەکاری ئەنجام دەدەن، بە ڕادەیەك کە خۆشی و

کامەرانی بە دڵی مرۆڤ ببەخشێت. چەند پیاوێك لە نهۆمی یەکەمدان کاروباری کۆشکەکە بەڕێوەدەبەن و، لە نهۆمێکی سەرووتردا کچان و منالان خەریکی خوێندن و خوێندنەوەن و، لە نهۆمی سێهەمدا ژنان سەرگەرمی دروومان و نەخش‌ونیگاری جوانن لەسەر جل و بەرگدا و، لە دواهەمین نهۆمیشدا خاوەنی کۆشکەکەی لێیە و لەگەڵ پادشادا بە تەلەفۆن لە بارەی دابین‌کردنی ژیانێکی سەربەست و پڕ دڵنیایی و ئارامی بۆ دانیشتووانی کۆشك، دەدوێت، کە هەریەکەیان بەپێی پسپۆڕیی خۆی سەرگەرمی ئەو کار و فەرمانبەری و ئەرکەیە پێی سپێرراوە و لەگەڵ پلە و شان و شکۆیدا گونجاوە.

جا لەبەر ئەوەی هیچ کام لەوان منیان نەدەبینی، ئەوا کەس ڕێی لێ‌نەگرتم و بەناو هەموو لایەکی کۆشکەکەدا بەوپەڕی سەربەستی گەڕام و، پاشان هاتمە دەرەوە و، بەناو شارەکەدا گەڕام. دەبینم شارەکە هەمووی لەم دوو جۆرە خانووبەرە و کۆشکانەن. کە پرسیارم لە بارەی هۆکاری ئەمەوە کرد، پێیان وتم: "کۆشکەکانی جۆری یەکەم، کە لە ناوەوە چۆڵن‌و دەرەوەشیان هەرا و هوریایە و بە ڕووکەش ڕازاوەن، ئەوانە مەڵبەندی پێشەوایانی کوفر و گومڕایین..
کۆشکەکانی جۆری دووهەمیش نیشتەجێی گەورە ئیماندارانی ئازا و غیرەتمەندن". پاشان لە گۆشەیەکی شارەکەدا کۆشکێکم دی لێی نووسرابوو "سەعید"! سەرم لەوە زۆر سووڕما! کە سەرنجمدا وەك بڵێی وێنەی خۆمی تێدا ببینم واهاتە بەرچاوم! لە سەرسووڕماندا هاوارم کرد و، بەدەم ئەم هاوارە هاتمەوە هۆشی خۆم و لەو ئەندێشەیە بێدار بوومەوە!

دەمەوێ ئەم ڕووداوە ئەندێشەیی‌یە، بە یارمەتیی خوا، لێك‌بدەمەوە:

ئەو شارە ژیانی کۆمەڵایەتی و شارستانێتیی مرۆڤە و، هەریەك لەو کۆشکانەش مرۆڤێکەو، دانیشتووانی کۆشکەکەش بریتین لە ئەندامەکانی ئەو مرۆڤە، وەك: چاو و گوێ‌و.. لایەنە ناسکەکانی وەك: دڵ و، نهێنی و، گیان و.. هاندەرەکانی وەك: ئارەزوو و، هێزە تووڕەیی و شەهوانی‌یەکانی. هەریەك لەو لایەنە ناسکانەش بۆ ئەنجامدانی بەندایەتی‌یەکی تایبەتی ئامادە کراوە و، هەریەکەیان "چێژ" و "ئازار"ی خۆی هەیە.. دەروون و ئارەزوو و، هێزە تووڕەیی‌یەکانیش وەك سەگی پاسەوانن لەو کۆشکەدا. جا سەردانەواندن و ملکەچبوونی ئەو لایەنە ناسك و

بەرزانە بۆ فەرمانەکانی دەروون و ئارەزوو، لە ڕاستیدا، بەرزبوونەوە و سەرکەوتن نییە. بەڵکو، بێ هیچ گومانێك کەوتن و دابەزین و دواکەوتنە. ئیتر بۆ خۆت لایەنەکانیتر لە ڕووناکیی ئەمەدا، لێكبدەرەوە.

سەرنجی سێهەم:

مرۆڤ لە ڕووی ئیش‌وکار و تێکۆشانی ماددییەوە، زیندەوەرێکی لاواز و دەستەوسانو کۆڵەوارە! بازنەی دەستەڵات و خاوەنێتیی بۆ شتان لەم ڕووەدا تەسك و دیاریکراوە و، ئەوەندە بڕ دەکات کە دەستی پێی بگات، تەنانەت بەشێکی زۆری ئەم کۆڵەواری و لاوازیو تەمبەڵییەی مرۆڤ، ئەو ئاژەڵە ماڵییانەشی گرتووەتەوە کە جڵەویان بە دەستی مرۆڤ سپێرراوە! بۆ نموونە گەر بەراوردی مەڕ و مانگای ماڵی لەگەڵ هی کێویدا بکرێت جیاوازییەکی مەزن لە نێوانیاندا دەردەکەوێت.

بەڵام مرۆڤ لە ڕووی کارتێکراوی و وەرگیراوی و پاڕانەوە و لە خوا داواکردنەوە، ڕێبوارێکی ئازیزە لە میوانخانەی دنیادا و، خواوەندی سەخاوەتمەند کردوویەتی بە میوانی خۆی، بە ڕادەیەکی وا ڕێزی لێناوە کە گەنجینەکانی میهرەبانیی فراوانی خۆی بۆ کردوونەتەوە و، خزمەتگوزار و دروستکراوانی خۆیشی لە خزمەتدا بۆ داناون و، بازنەیەکی تابڵێی گەورە و فراوانیشی بۆ سوود و گەڕان و حەوانەوەی ئەو ئامادە کردووە، کە نیوە تیرەکەی بە ئەندازەی بینینی چاویەتی، بەڵکو تا کوێ خەیاڵی دەڕوات ئەو بازنەیەش تا ئەوێ فراوانە.

جا ئەگەر مرۆڤ پشت بە خۆویستی و لەخۆباییبوونی خۆی ببەستێت و، ئەوپەڕی ئاواتی بەرزی ئەو ژیانی دنیابێت و، هەموو ڕەنج و تەقالا و کرد و کۆششێکی لە پێناوی دەستخستنی چەند تام و چێژێکی کەمخایەنی دنیادا بێت، ئەوا لە پاشاندا نوقمی بازنەیەکی تەسك دەبێت و کرد و کۆششەکانیشی بەدەم باوە دەڕۆن و بێ ئەنجام دەردەچنو، لە ڕۆژی دواییشدا هەموو ئەندام و ئامێر ولایەنە ناسکەکانی، کە پێی بەخشراون، هەموویان سکاڵای لەدەست دەکەن.. بەڵام گەر هەست بەوە بکات کە میوانێکی ئازیزە و، لە چوار چێوەی ڕەزامەندییەکانی خانەخوێکەیدا، کە خواوەندی سەخاوەتمەند و شکۆمەندە، جووڵایەوە و، سەرمایەی تەمەنیشی لە بازنەی کاری ڕەوادا بەسەر برد، ئەوا

هەڵس‌وكەوتەكانی لە بازنەیەكی فراوانی ئەوەندە بەرین‌دا دەبێت كە تا ژیانی هەمیشەیی بەردەوام دەبێت و، بە دڵنیایی و ئاسایش دەژی و، هەناسەی ئاسوودەیی هەڵدەكێشێت و دەحەوێتەوە و، ئیتر دەتوانێت بەرەو باڵاترین پلەی بڵندی(اعلی علیین) بەرز ببێتەوە. ئنجا لە دوارۆژی قیامەتیش‌دا هەموو ئەو ئامێر و لایەنە ناسك و ئەندامانەی خوا پێی بەخشیون، شایەتیی باشی بۆ دەدەن.

بەڵێ، ئەو ئەندامانەی لە مرۆڤدا دانراون، بۆ ژیانی بێ بایەخی ئەم دنیایە نین، بەڵكو چەند نیعمەتێكن لە پێناوی ژیانێكی بەردەوامی هەمیشەیی زۆر بەنرخ‌دا پێی بەخشراون. چونكە ئەگەر بەراوردێك لە نێوان مرۆڤ و ئاژەڵدا بكەین، دەبینین مرۆڤ چەندین ئامێری زۆری هەیە و لەم ڕووەوە سەد جار لە ئاژەڵ دەوڵەمەندترە. بەڵام لە ڕووی چێژ وەرگرتن لە ژیانی دنیا، لە ئاژەڵ گەلـێ هەژارترە و تەنانەت سەد پلەش لە خواریەوەیەتی. چونكە مرۆڤ لە هەر چێژ و لەزەتێكی ژیانی دنیادا، شوێنەواری هەزاران ئازاری سەرلـێ‌شێوێن دەبینێت‌و، لە لایەكەوە ئازارەكانی ڕابوردوو و پەژارە و خەم و خەفەتی ئێستا و مەترسی‌یەكانی ئایندە و، لە لایەكی ترەوە ئەو ئازارانەی كە لە نەمانی لەزەت و خۆشی‌یەوە پەیدا دەبن، هەموو ئەمانە چێژی مرۆڤ تێك‌دەدەن و خۆش‌گوزەرانی‌یەكەی لێڵ دەكەن. چونكە هەر تام و لەزەتێك كە لە دنیادا دەیچێژێت ئازارێك لە جێگای‌دا بەجێ دەهێڵێت. بەڵام ئاژەڵ وا نی‌یە، چونكە بێ هیچ ئازارێك لەزەت لە ژیان دەبات و، بێ هیچ لێڵی‌یەك تامی هەموو شتێك بە خۆشی دەكات و، نە ئازارەكانی ڕابوردوو نە مەترسی‌یەكانی ئایندە نایترسێنن. ئیتر بۆ خۆی بە خۆشی و حەوانەوە دەژی و شوكرانەی بەدیهێنەریشی دەكات.

كەواتە ئەم مرۆڤەی كە لە جوانترین شێوە و باشترین نرخ و بەهادا بەدی‌هێنراوە، ئەگەر بیری خۆی تەنها ئاراستەی ژیانی دنیا بكات، ئەوا دادەبەزێتە خوارەوە و سەد پلە لە گیانەوەرێكی وەك چۆلەكە نزمتر دەبێت، با لە ڕووی سەرمایەكەیەوە سەد ئەوەندەی ئاژەڵ بەرزتریش بێت. ئەم ڕاستی‌یەم لە جێگایەكی تردا بە نموونەیەك ڕوون كردووەتەوە، وا بەم بۆنەیەوە لێرەش‌دا دەیهێنمەوە:

پیاوێك (دە) لیرەی زێڕینی بە خزمەتگوزارەکەی خۆی دا و فەرمانی دایێ کە دەستێك جل و بەرگی لە باشترین پارچەی نایاب بۆ خۆی پێبکڕێت. (هەزار) لیرەی زێڕینیشی بە خزمەتگوزارێکی تری دا و لیستەیەکی بچووکیشی لەگەڵدا دایێ کە پێداویستییەکانی تێدا نووسرابوون و، پارە و لیستەکەی خستە ناو گیرفانی ئەم خزمەتگوزارەوە و ناردی بۆ بازاڕ. خزمەتگوزاری یەکەم بە (دە) لیرەکە دەستێك جل و بەرگی جوانی لە باشترین پارچەی نایاب پێ کڕی. خزمەتگوزاری دووهەمیش چاوی لەوی تر کرد و وەك ئەوی کرد، ئەوەندەش نەفام بوو، سەیرێکی لیستەکەی نەکرد، بەڵکو هەر هەزار لیرەکەی کردە دەستی فرۆشیار و داوای دەستێك جل و بەرگی پیاوانەی لێ کرد، ئەم فرۆشیارە بێویژدانەش دەستێکی لە خراپترین جۆر بۆ هەڵبژارد. کاتێ ئەم خزمەتگوزارە بەدبەختە بۆ لای گەورەکەی گەڕایەوە و لە بەردەمیدا ڕاوەستا، گەورەکەی تابڵێی قسەی پێوت و سەرزەنشتی کرد و بە توندیش سزای دا.

دیارە ئەو کەسەش کە خاوەنی نزمترین هەست و وریایی بێت، یەکسەر دەزانێت خزمەتگوزاری دووهەم، کە هەزار لیرەکەی درایێ، بۆ ئەوە نەنێررا تا لە بازاڕ دەستێك جلو بەرگ بکڕێت، بەڵکو بۆ ئەوەی بازرگانییەکی گرنگ بەو پارەیەوە بکات.

مرۆڤیش وەهایە، کە ئەم هەموو ئامێرە مەعنەوی و لایەنە ناسکە مرۆڤانەیەی دراوەتێ، کە ئەگەر هەریەکەیان لەگەڵ ئەوەی لە ئاژەڵدایە بەراورد بکرێت، دەردەکەوێت سەد ئەوەندەی ئەوەی ئاژەڵەکان درێژتر و فراوانترن. بۆ نموونە: لە کوێ "چاو"ی مرۆڤ کە هەموو پلەکانی جوانی دەناسێت و.. هەستی "چەشتن"ی کە تامی هەریەك لە خواردەمەنییە جیاجیاکان دەزانێت و لێکیان جیا دەکاتەوە و.. "ژیری"یەکەی کە دەڕواتە ناو کاکڵەی ڕاستییەکان و وردترین لایەنیانەوە و.. "دڵ"یشی کە لە شەوق و تاسەدایە بۆ هەموو جۆرێکی بەرزی و کەماڵێك کە بۆ مرۆڤ بشێت.. لە کوێ ئەمانەی مرۆڤ و هاوچەشنیان لەگەڵ ئامێرە سادەکانی ئاژەڵدا بەراورد دەکرێن، کە ئەوپەڕی تا دوو پلە یان سیان دەردەکەون و لەوە زیاتر هەست بە شتی تر ناکەن؟ مەگەر ئەو ئەرك و فرمانە تایبەتییانەی کە بە ئەندامێك یان ئامێرێکی تایبەتیی ئاژەڵێکی دیاریکراو بەخشراوە، چونکە ئەم

ئامێره کاری خۆی زۆر له مرۆڤ باشتر دەباته سەر لەو کارانەدا که به مرۆڤ نەسپێرراون.

هۆکار و نهێنیی زۆریی ئامێرەکانی مرۆڤ ئەوەیه که: لەبەر ئەوەی خاوەنی ژیری و بیرکردنەوەیه، ئەوا هەستەکانی ئەو هێز و گەشەکردن و دەرکەوتن و فراوانیی زۆرتریان بەدەست هێناوه. دەبینیت لەبەر ئەوەی پێداویستییەکانی زۆر و جۆراوجۆرن، ئەوا مەودای جەمسەربوونی هەستەکانی جیاوازن و، بەو بۆنەیەوه هەستەکانی زۆر جۆراوجۆرن. ئنجا لەبەر ئەوەی خاوەنی سروشتێکی وایه که زۆر شتی تێدا کۆکراوەتەوه، ئەوا ئەم مرۆڤه بووه به تەوەرەی چەندین هیوا و ئاوات و ئارەزووی زۆر و، چاوەڕوانیی چەندین ئامانجی جیاجیاو جۆراوجۆر دەکات. هەروەها لەبەر ئەوەی کارمەندی و ئەرك و فەرمانبەرییه سروشتییەکانی گەلێ زۆرن، ئەوا ئامێرەکانی فراوانییان پەیدا کردووه. ئنجا بەهۆی ئەوەش که سروشتەکەی بێوێنەیه و بۆ چەندین جۆری پەرستش ئامادە کراوه، ئەوا توانایەکی پێبەخشراوه که دەتوانێت تۆوی "کاملّی" له خۆیدا کۆ بکاتەوه!

لەبەر ئەمانه، هەرگیز ناگونجێ ئەم هەموو ئامێره زۆرانه بەم زۆری و چڕییه، تەنها بۆ بەدەستهێنانی ئەم ژیانه فانی و کاتییەی دنیا به مرۆڤ بەخشرابێت. بەڵکو دەبێ ئامانجی سەرەکیی ژیانی مرۆڤ بریتی بێت له ئەنجامدانی ئەو کارمەندی و فەرمانبەرییانەی که چەندین مەبەستی بێسنووریان تێدایه و، به بەندایەتیکردنی بۆ خوای گەوره دەستەوسانی و هەژاری و کەمتەرخەمی کردنی بەرامبەر به خوای گەوره ڕابگەیەنێت و، به ڕوانینێکی فراوان تەسبیحاتکردنی بوونەوەران ببینێت و شایەتیش لەسەر ئەمه بدات و، ئەو چاکه و بەخشایشانەی که میهرەبانیی خواوەند بەخشیونی و ناردوونی، بیانبینێت. تاکو شوکرانەیان لەسەر پێشکەش بکات و، موعجیزاتی توانستی پەروەردگارییانەش لەم بەدیهێنراوانەی خوادا ببینێت، تاکو بیریان لێ بکاتەوه و به چاوی سەرسووڕمان و پەند لێ وەرگرتنەوه بۆیان بڕوانێت.

دەسا ئەی مرۆڤی دنیاپەرست و شەیدای ژیانی لەناوچووی دنیا و بێئاگا له نهێنیی: (**اَحسن تقويم**)!

گوێ لەم ڕووداوە ئەندێشەییەیە ڕابگرە، کە ڕاستیی ژیانی دنیا دەنوێنێت و، ڕووداوێکە "سەعیدی کۆن" چاوی پێ کەوت و گۆڕیی بە "سەعیدی نوێ". کە بەم جۆرەیە:

خۆمم وەك مرۆڤێك دی کە لەسەر سەفەر بووم و بۆ شوێنێکی دوور ڕەوانە کرابووم و ڕێگایەکی دووروودرێژم لەبەربوو. گەورەکەشم شەست لیرەی زێڕینی (هەر ڕۆژە و لیرەیەك) بۆ تەرخان کردبووم. تا ڕۆژێکیان ڕۆشتمە ئوتێلێکەوە کە مەلهای تێدا بوو، منیش "دە" لیرەم لەو کاتەدا پێ بوو، هەموویانم لە یەك شەودا لەسەر مێزی قومار و لە پێناوی ناوبانگدەست کەوتندا دۆڕاند و، بە دەستی بەتاڵ مامەوە و هیچ کەسابەتێکم بە پارەکەمەوە نەکرد و، هیچیشم نەهێشتەوە تاکو پێداویستییەکانی ئەو جێگایەمی پێ دابین بکەم کە بۆی دەڕۆم. بە کورتی: لەو چێژ و تامە نارەوایە جگە لە ئازار و تاوانی زۆر و زام و داخ و خەم و پەژارە هیچی ترم لێ پاشەکەوت نەکرد.

کاتێ من لەم نائومێدی و خەفەتباری و خەم خواردنەدا دەتلامەوە، پیاوێکم لێ پەیدا بوو، وتی:

= (هەموو سەرمایەکەت لە دەست دا و ئێستا شایانی سزایت. وا بە دەستی بەتاڵیش بەرەو ئەو شارەی نیازتە بۆی بڕۆیت ڕێ دەگریتەبەر. جا ئەگەر وریا و خاوەنی بینایی دڵ بیت، ئەوا دەرگای پەشیمانبوونەوە و تۆبەکردن هێشتا دانەخراوە، دەتوانیت بە نیوەی قازانجی ئەو پازدە لیرەیەی کە ماوتە کەسابەتی پێوە بکەیت و، هەندێ لە پێداویستییەکانی ئەوێت بکڕیت).

کە لەمەدا ڕاوێژم بە نەفسم کرد، دەبینم ڕازی نییە.. پیاوەکە وتی: "کەواتە سێیەکی". نەفسم بەمەش ڕازی نەبوو. پیاوەکە وتی: "چواریەکی". دەبینم نەفسم نایەوێ لەو خووەی دووچاری بووە لابدات! پیاوەکە بە تووڕەییەوە پشتی تێ کردم و ڕۆشت.

پاشان کە تەماشام کرد، وەك بڵێی هەموو شتێك گۆڕرا بێت و وەك خۆی نەمابێت، وا بوو لە بەرچاومدا! خۆمم لەناو شەمەندەفەرێكدا دی کە بەوپەڕی توندی و بە پەلە لە تونێلێکی ناوزەویدا دەڕۆشت، لە سەرسووڕماندا شپرزە بووبووم. بەڵام هیچ چارێکم نەبوو و نەمدەتوانی نە بە لای ڕاست نە بە لای

چەپدا بڕۆم. سەیر لەوەدا بوو لەم دیو و ئەو دیوی شەمەندەفەرەکەدا چەندین جۆر گوڵی ڕەنگین و جوان و سەرنجڕاکێش و بەروبووم و میوەی بەتام دیار بوون. منیش وەکو مرۆڤە دەبەنگەکان دەستم بۆ بردن تاکو هەندێ لەو گوڵانە بکەمەوە و لەو میوە بەتامانەش شتێکم دەست بکەوێت. بەڵام هیچم دەستنەکەوت، چونکە هەر ئەوەندەی دەستم پێیان گەیشت، دڕکەکانیان بە دەستمدا چەقین و دەستیان زامدار کردم و خوێنیان لێ هێنا و، شەمەندەفەرەکەش لە ڕەوتی توند و تیژی خۆیدا هەر بەردەوام بوو! بەم جۆرە، بێ ئەوەی هیچ سوودێکم دەستبکەوێت خۆم تووشی ئازار کرد.. فەرمانبەرێکی شەمەندەفەرەکە پێیوتم: (پێنج قرووشم بدەرێ، تا ئەندازەیەکی باشت لەو گوڵ و بەروبوومانەی دەتەوێن بۆ بکەمەوە. خۆ تۆ بەم زامانەت چەندین ئەوەندەی ئەوەی بەو پێنج قرووشە دەستت دەکەون زیان دەکەیت، ئەمە سەرەڕای ئەو سزایەی کە لەسەر ئەم کارەت دەیچێژیت، چونکە بێ ڕوخسەت وەرگرتن دەستت بۆ بردوون).

لەو کاتەدا سەری دنیام لێهاتەوەیەك و بە تەواوی کەوتمە پەژارە و تەنگانەوە. لە پەنجەرەکەوە سەیرێکی لای پێشەوەم کرد، تاکو بزانم کەی ئەم تونێلە کۆتایی پێدێت؟ دەبینم کۆتایی ئەو تونێلە چەند کون و کەلەبەر و پەنجەرە و چاڵێکن و، هەریەك لە نەفەرەکانی ئەو شەمەندەفەرە فڕێ دەدرێنە ناو یەکێك لەو کون و چاڵانەوە! لە بەرامبەر خۆیشمەوە چاڵێکم دی لە هەردوو سەریەوە بەردی وەك "کێلی گۆڕ" دانرابوون. کە لە بەردەکانی وردبوومەوە، دەبینم بە پیتی گەورە ناوی "سەعید"یان لێ نووسرابوو! لە ترس و بیم و سەرسووڕماندا بە دەنگی بەرز وتم: ئەی هاوار!!

کتوپڕ دەنگی ئەو پیاوەم هاتەوە گوێ کە لە دەرگای مەلهاکەدا ئامۆژگاریی زۆری کردم. گوێم لێ بوو پێی وتم:

= کوڕم! ژیریت هاتەوەبەر؟ لە مەستی بێدار بوویتەوە؟

وتم:

= بەڵێ، بەڵام دوای ئەوەی کە کار لە کار ترازا و هیچ هێز و توانا و دەستەڵاتێکم لە دەستدا نەما.

وتی:

= تۆبە بکە و پشت بەخوا ببەستە.

وتم:

= وا کردم.

پاشان کە بێداربوومەوە، "سەعیدی کۆن"م لـێ ون بوو و، "سەعیدی نوێ"م لە خۆمدا بینی!

لە خوا داواکارم ئەم ڕووداوە ئەندێشەیی‌یە بکات بە مایەی خێر. وا من هەندێکی لێك‌دەدەمەوە بۆت، ئەوی تریشی خۆت لێکی بدەرەوە:

ئەو سەفەرە، سەفەری مرۆڤە کە لە جیهانی ڕۆحەوە دەست پێ‌دەکات و، بەناو پلەکانی جیهانی ڕەحم و، پاشان لاوی و، پیری و، گۆڕ و، بەرزەخەوە دەڕوات و، بەرەو حەشر و سیرات و هەتاهەتایی بەردەوام دەبێت.

شەست لیرەکەش تەمەنی مرۆڤە کە شەست ساڵە. خۆ کاتێ لە تەمەنی چل و پێنج ساڵی‌دا ئەو ڕووداوە ئەندێشەیی‌یەم دی، هیچ بەڵگەیەکم بە دەستەوە نەبوو کە تا تەمەنی شەست ساڵی دەژیم، بەڵام یەکێك لە قوتابی‌یە دڵسۆزەکانی قورئان ڕێنمایی کردم بۆ ئەوەی کە نیوەی ئەو تەمەنەی بە ئەغلەب ماومە و دەکاتە پازدە ساڵ، لە پێناوی دواڕۆژدا بەکاری بهێنم..

ئەو ئوتێلەش، سەبارەت بە من، شاری ئەستەمبووڵە..

ئەو شەمەندەفەرەش: کاتە. هەر ساڵێك وەك عەرەبانەیەکی ئەو شەمەندەفەرە وایە.

ئەو تونێلەش ژیانی دنیایە.. گوڵ و میوە دڕکاوی‌یەکانیش: لەزەتە ناڕەوا و گاڵتە و گەپە حەرامەکانن، کە تەنها ئازاری بیرکردنەوە لە نەمانیان دڵ و دەروون زامدار و خوێناوی دەکات..

واتای ئەو قسەیەی خزمەتگوزاری ناو شەمەندەفەرەکەیش کە وتی: "پێنج قرووشم بدەرێ با باشترین شتێك کە دەتەوێ بت‌دەمێ" ئەوەیە کە: ئەو تام و چێژ

و لەزەتانەی مرۆڤ لە ڕێی حەڵاڵەوە دەستی دەکەون، سەرو زیادن بۆ گوزەران و حەوانەوەی. ئیتر ڕێگا بە حەرام نادەن و پێویست بە حەرام ناهێڵنەوە..

ئەوانی تریش خۆت لێکیان بدەرەوە.

سەرنجی چوارەم:

مرۆڤ لەم گەردوونەدا وەك منالێکی لاوازی نازدار و خۆشەویست وایە، ئەوەتا لە دووتوێی لاوازییەکەیدا هێزێکی گەورە و، لە کۆڵەوارییەکەیشیدا توانایەکی مەزنی هەیە! چونکە بەهۆی هێزی ئەو لاوازی و توانای ئەو دەستەوسانی و کۆڵەوارییەوە، ئەم بوونەوەرانەی خراونەتە ژێر دەست و هەموویانی بۆ ژێربار و ملکەچ کراون! جا ئەگەر مرۆڤ هەست بە لاوازیی خۆی بکات و، بە زمان و کردار و ڕەفتار لە پەروەردگاری خۆی بپاڕێتەوە و، بە کۆڵەواریی خۆی بزانێت و، هانا بۆ پەروەردگاری ببات و، شوکرانەبژێریی ئەوەش پێشکەش بە خوا بکات کە بوونەوەرانی بۆ ملکەچ و ژێربار کردووە.. ئەوا بە ئامانجەکانی دەگات و، ئاوات و مەبەستەکانی دێنەدی. کە ئەگەر بە توانای هەندەکی و کەمی خۆی بوایە هەرگیز نەیدەتوانی بەڵکو بۆی مەیسەر نەدەبوو یەك لە سەدی ئەوەی دەست بکەوتایە کە دەستی کەوت. بەڵام هەندێ جار مرۆڤ بە هەڵەدا دەچێت و، ئەوەی کە بەهۆی پاڕانەوەی (زمانی حاڵ و ڕەفتار) دەستی کەوتوون، بە هی توانای خۆی لە قەڵەمیان دەدات! بۆ نموونە: ئەو هێزەی کە لە لاوازیی جووجکی مریشكدا هەیە، وا لە دایکەکەی دەکات کە بەو هێزەی هەیەتی لەگەڵ شێردا بجەنگێت و بەو چەشنە پارێزگاریی ئەو جووجەڵانەی بکات.. هەروەها ئەو هێزەی کە لە لاوازیی بێچووی شێردایە، دایکە دڕندەکەی بۆ خۆی ژێربار دەخات و دەیکات بە خزمەتگوزاری خۆی، بە ڕادەیەك کە ئەم بێچووە هەرچەند بچووك و لاوازە، کەچی هەردەم تێرە، بەڵام دایکەکەی بە برسێتی دەمێنێتەوە! ئەم هێزەی کە لە لاوازیدایە جێی سەرنجدانە و، ئەو میهرەبانییەش کە لە لاوازییەوە سەرچاوە دەگرێت و دەردەکەوێت، شایانی سەیرکردن و سەرسووڕمانە!

جا هەروەك منالی نەرمونۆڵ و ناسکی خۆشەویست بەهۆی گریان و لاوازییەکەیەوە، بەزەیی و سۆزی کەسانی دەوروبەری دەست دەکەوێت و بە

مەرام و مەبەستەکانی دەگاتو، زلـهێزان و پادشایانی بۆ ملکەچ دەبن و، بەم بۆنەیەوە ئەوەندەی دەست دەکەوێت کە هەرگیز بە هێزە کەمەکەی خۆی یەك لە هەزاری ئەوەی دەست نەدەکەوت. واتە لاوازی و کۆڵەواری‌یەکەی هۆی ئەوەن بەزەیی خەڵکی بجووڵێنن و پارێزگاریی بکەن، بە ڕادەیەك کە بە تەنها پەنجەیەکی بچووکی، گەورەپیاوان و میر و پادشایانی بۆ ملکەچ دەبن. خۆ ئەگەر ئەم مناڵە نکوولی لەو بەزەیی‌یە بکات و، ئەو پارێزگاری‌یەش تاوانبار بکاتو، بە نەفامی و لەخۆباییبوونەوە بڵێت: "من بە هێز و توانا و ویستی خۆم ئەو هەموو مرۆڤە دەستەڵاتدارە بەتوانایانەم ملکەچ کردوون"، دیارە جگە لە زللە لێدان شایانی هیچی تر نابێت..

هەروەك ئەم منالە لەم نموونەیەدا ئاوایە، مرۆڤیش وەهایە! چونکە ئەگەر مرۆڤ نکوولی لە میهرەبانی و بەزەیی بەدیهێنەری خۆی بکات و، دانایی خوای گەورە تاوانبار بکات و بە وێنەی قاروون ئەویش بڵێت: ﴿**إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَى عِلْمٍ عِندِي**﴾ (القصص:٧٨) واتە: ئەم سەروەتو سامانەم بەهۆی زانستێکی خۆمەوە دەست کەوتووە، ئەوا بێ‌گومان خۆی دووچاری ئەشکەنجە و ئازار دەکات. چونکە ئەو پلە و پایە و دەستەڵاتداری‌یەی مرۆڤ هەیەتی و، ئەم پێشکەوتن و ئاسۆ شارستانێتی و ژیارەی مرۆڤی تێدایە، هی بەرزی و هێزی دەمقاڵی و زاڵبوونی نی‌یە و، هیچ کام لەمانە هەرگیز ئەو شتانەی دەست نەخستوون. بەڵکو لەبەر لاوازی و کۆڵەواری و هەژاری و دەستکورتیی مرۆڤ یارمەتی دراوە و چاکەی لەگەڵدا کراوە و ئەمانەی پێ‌بەخشراوە و ڕێزی لـێ گیراوە.. هەروەها هۆی ئەو دەستەڵاتەی کە هەیەتی هەرگیز ئەو هێز و زانیاری‌یە نی‌یە کە لە توانای‌دا هەیە، بەڵکو تەنها میهرەبانی و دانایی خواوەندی پەروەردگارە کە ئەم هەموو شتانەی بۆ ژێربار خستووە و داونی بە دەست مرۆڤەوە. بەڵێ، ئەو مرۆڤەی کە لە بەردەم دووپشکێکی کوێر و مارێکی بێ پێ‌دا دەستەپاچە بێت، هەرگیز خاوەنی ئەو توانایە نی‌یە کە لە کرمێکی بچووك بەرگی ئاورێشمی بکاتە بەرو، لە مێروویەکی ژەهراویش هەنگوینی دەرخوارد بدات! بەڵکو تەنها ئەنجامی لاوازی‌یەکەتی کە خوای میهرەبان و پەروەردگاری بەخشندە، ئەوانەی بۆ گوێڕایەڵ کردوون!

ئەی کاکی مرۆڤ! مادەم ڕاستی بەم جۆرەیە، ئەوا واز لە خۆویستی و لەخۆباییبوون بهێنە و، لە بەردەم دەرگای خوایەتیی خوای گەورەدا کۆڵەواری و دەستەوسانی و لاوازیت بە زمانی داوا و پاڕانەوە ڕابگەیەنە و، بە زمانی نزا و لالانەوەش هەژاری و دەستکورتیت ئاشکرا بکە و، دەری ببڕە کە بەندەیەکی ڕاستەقینەی بێگەردی خوای گەورەیت و بڵێ: (**حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الوَكِيلُ**) و، ئیتر بۆ خۆت بە پلەکانی سەربەرزیدا سەربکەوە!

هەرگیز نەڵێیت: (من چیم و بایەخم چییە، تا لە لایەن خواوەندی داناوە بە تایبەتی چاودێری بکرێم و ئەم گەردوونەم بۆ ملکەچ بکرێت و، پاشان داوای شوکرانەبژێرییەکی گشتیم لێبکرێت)؟! نەخێر هەرگیز وا نەڵێیت. چونکە هەرچەند بە گوێرەی دەروونی خۆت و شێوەی ڕواڵەتیت وەك نەبوو وایت، بەڵام بەپێی پلە و فەرمانبەریی ژیانت، سەیرکەرێکی وریایت و دەرِوانیتە ئەم بوونەوەرە مەزنانە و.. زمانێکی گۆیای ڕەوانیت کە بە ناوی ئەم هەموو بوونەوەرە پڕ لە داناییانەوە دەدوێیت و،.. خوێنەرێکی وریای ئەم کتێبەی گەردوون و جیهانیت و.. سەرپەرشتیکارێکی بیرکەرەوەی ئەم بوونەوەرە تەسبیحاتگوزارەیت و، لە حوکمی مامۆستایەکی شارەزا و ئەندازیارێکی بەرێزدایت بۆ ئەم هەموو بەدیهێنراوانەی کە خەریکی بەندایەتین و سەریان لە سوژدەدایە.

بەڵێ، ئەی کاکی مرۆڤ! تۆ لە ڕوانگەی جەستەی ڕووەکی و دەروونی ئاژەڵێتەوە، لەناو شەپۆلەکانی ئەم بوونەوەرە زۆر و سەرسووڕهێنەرانەدا، بەشێکی بچووك و کەم و بێنرخ و، بەدیهێنراوێکی هەژار و زیندەوەرێکی لاوازیت.. بەڵام لەو ڕووەی کە مرۆڤایەتییەکەت بە پەروەردەی ئیسلامی تەواو بووبێت و، بە ڕووناکیی ئیمان، کە ڕووناکیی خۆشەویستیی خوای تێدایە، ڕوون بووبێتەوە، ئەوا لەم بەندایەتییەتدا پادشایتو، لەم هەندەکیبوونەتدا هەمەکییت و، لەم بچووکییەتدا جیهانێکی فراوانیت و، لەگەڵ کەم نرخیتدا پلەیەکی بەرزت هەیە، چونکە تەنها تۆ سەرپەرشتیکاری (خاوەن بەسیرەتی ڕوونی) ئەم بازنە فراوانەی بوونەوەرانیت کە لە بەرچاودایە، بە ڕادەیەك کە دەتوانیت بڵێیت: (پەروەردگاری میهرەبانم ئەم دنیایەی بۆ کردووم بە مەڵبەند و، مانگو ڕۆژ بە چرا و ڕووناکی و، بەهار بە چەپکێ گوڵی دڵڕفێنی جوان و،

هاوینیش بە سفرە و خوانێکی پڕ لە ناز و نیعمەت و، ئاژەڵیشی بۆ کردووم بە خزمەت‌گوزاری بەردەست و، ڕووە کیش بە جوانی و ئارایشتی ناومالّم).

پوختەی قسە ئەوەیە کە: ئەگەر گوێڕایەڵی نەفس و شەیتان بیت، ئەوا دەکەویتە خـوارەوە و دادەبەزیتە نزمترین پلە(أسفل سافلین)وە، بەڵام ئەگەر گوێ بۆ حەق و قورئان ڕابگریت، ئەوا بەرەو باڵاترین پلەی بڵندی(أعلى عليين) بەرز دەبیتەوە و دەبیت بە جوانترین بوونەوەری نرخێنراو(أحسن تقويم)ی ئەم گەردوونە.

سەرنجی پێنجەم:

مرۆڤ وەکو میوان و کارمەندێك نێرراوەتە دنیا و، لێهاتوویی و بەهرەی زۆر گرنگی دراوەتێ و، لەبەر ئەمەش چەندین ئەرك و کارمەندیی گەورە و گرنگی پێ‌سپێرراوە.

جا بۆ ئەوەی مرۆڤ کارەکانی ئەنجام بدات و، بۆ ئەو ئامانج و کارمەندی‌یە گەورانە تێبکۆشێت، ئەوا شەوقی بۆ کرداری چاك و، هەڕەشەی سامناکی لەسەر کرداری نابەجێ بۆ دانراوە. وا لێرەدا و لە پێناوی هەست‌کردن و تێ‌گەیشتن لە نهێنیی: "أحسن تقويم"، کارمەندی‌یەکانی مرۆڤ و بناغەکانی بەندایەتی، کە لە جێگایەکی تردا بە درێژی باسمان کردوون، بە کورتی باس دەکەین و، دەڵێین:

دوای ئەوەی کە مرۆڤ دێتە ئەم جیهانە دوو لایەنی بەندایەتی و پەرستن هەن دەبێ ئەنجامیان بدات:

لایەنی یەکەم: پەرستن و تێفکرینی غیابی(نادیار).

لایەنی دووهەم: پەرستن و پاڕانەوەی ئامادە و ڕووبەڕوو.

لایەنی یەکەم: بریتی‌یە لەوەی کە لە ڕێی گوێڕایەڵی‌یەوە تەسدیقی ئەو دەستەڵاتداری‌یەی خواوەند بکات کە لە گەردووندا دیار و ئاشکرایە و، بە

سەرسووڕمانو ڕێزلێگرتنەوە سەیری کەماڵ و جوانی‌یەکانی پەروەردگار بکات..

پاشان پەند و دەرس و ئامۆژگاری لە نەخش‌ونیگارە بێوێنەکانی ناوە جوان و بێ گەردەکانی خواوەند وەربگرێت و ڕایانبگەیەنێت و بڵاویان بکاتەوە..

پاشان گەوهەر و مروارییی ناوە پەروەردگاری‌یەکان = کە هەریەکەیان گەنجینەیەکی نهێنی و مەعنەوین = بە تەرازووی هەست و ئیدراك و بینایی دەروون لێك بداتەوە و، بە ڕووناکیی: ڕێزلێنان و گەورەیی و میهرەبانی، کە لە دڵەوە دێن، هەڵیانبسەنگێنێت..

پاشان لە کاتی خوێندنەوە و موتاڵاکردنی پەڕەکانی ئاسمان و زەوی و لاپەڕەکانی بوونەوەراندا، کە نووسراوانی قەڵەمی توانستی خواوەندن، بە ڕێزلێنان و سەرسووڕمانەوە تێبفکرێت..

پاشان کە سەیری جوانیی بوونەوەران و بەدیهێنراوە ناسکۆڵە و جوانەکانی بوونەوەران دەکات، بەلایەوە جوان بن و، نرخی شیاویان لەو سەیرکردنەدا بۆ دابنێت و، حەز بکات بەدیهێنەری جوانی ئەو بوونەوەرانە بناسێت و، بە پەرۆشەوە هەوڵی ئەوە بدات کە بگاتە پلەی حوزوور و خزمەت بەدیهێنەری خاوەن کەماڵ و، ئاوڕلێدانەوەی پەروەردگار بەدەست بهێنێت.

لایەنی دووهەم: بریتی‌یە لە پلەی حوزوور و ئەو گفت‌وگۆیەی کە لە شوێنەوارەوە دەڕوات بۆ کاریگەر..

دەبینێت: بەدیهێنەرێکی مەزن دەیەوێت لە ڕێی موعجیزاتی بەدیهێنراوانی خۆیەوە، خۆی بناسێنێت. ئەمیش بەرامبەر بەمە، ئیمانی پێ دەهێنێت و دەیناسێت..

پاشان دەبینێت: پەروەردگارێکی میهرەبان دەیەوێت بە بەروبوومە شیرینەکانی میهرەبانیی خۆی، خۆی لەلا خۆشەویست بکات. ئەمیش لە بەرامبەر ئەمەوە، بە خۆشەویستی و بەندایەتیی بێ گەرد و پاك خۆی لە لا خۆشەویست دەکات..

پاشان دەبینێت: بەخشندەیەکی سەخاوەتمەند، لە تام و لەزەتی نیعمەتی ماددی و مەعنەوی‌دا نوقمی دەکات. ئەمیش بەرامبەر بەمە، بە کردار و حاڵ و گوفتار و

گەر بۆی بکرێت بە گشت هەست و ئامێرەکانیشی، سوپاسگوزاری و شوکرانەبژێریی پێشکەش دەکات..

پاشان دەبینێت: خواوەندێکی جوان و مەزن لە ئاوێنەی ئەم بوونەوەرانەدا گەورەیی جوانیی خۆی، بە جۆرێکی سەرنجڕاکێش، دەردەخات. ئەمیش لە بەرامبەر هەموو ئەمانەوە "الله اکبر.. سبحان الله" دووپاتدەکاتەوە و، بێ هیچ بێزاربوونێك و، بەوپەڕی ڕێز و سەرسووڕمان و، بە خۆشەویستییەکی تۆواوەی ناو خۆنەویستی، سوژدەی بۆ دەبات..

پاشان دەبینێت: دەوڵەمەندێکی ڕەها سامانە بێ کۆتایی و گەنجینە نەبڕاوەکانی خۆی بەوپەڕی سەخاوەتمەندی دەخاتە ڕوو. ئەمیش لە بەرامبەر ئەمەوە، بەوپەڕی هەژاری و بە کەماڵی ڕێز و ستایش، داخوازی و داواکارییەکانی خۆی پێشکەش دەکات..

پاشان دەبینێت: ئەو بەدیهێنەرە شکۆمەندە زەویی کردووە بە پیشانگایەکی سەیری بەدیهێنراوە سەرسووڕهێنەر و نایابەکانی خۆی. ئەمیش لە بەرامبەر ئەمەوە، کە سەیری ئەو پیشانگایە دەکات بە لایەوە جوان دەبێت و "ما شاء الله" دەکات و، ڕێز و نرخی شایانی خۆیان دەداتێ و "بارك الله" دەڵێت و بە "سبحان الله" کردن سەرسووڕمانی خۆی دەردەخات و، بە "الله اکبر" وتنیش ڕێز و گەورەیی خواوەندی بەدیهێنەریان دەردەبڕێت..

پاشان دەبینێت: خوایەکی تاکی تەنیا بە مۆری یەکتایی(توحید)، کە بە هیچ کەسێك لاسایی ناکرێتەوە، هەموو بوونەوەران مۆر دەکات و نیشانەی یەکتایی بەدیهێنەریان لەسەر دەنەخشێنێت و ئاڵای "یەکتایی" لەسەر هەموو ئاسۆکانی جیهان هەڵدەکات و، بەمەش پەروەردگارێتیی خۆی ڕادەگەیەنێت. ئەمیش لە بەرامبەر ئەمانەوە، تەسدیق و ئیمان و یەکتاپەرستی و ملکەچی و شایەتمان و بەندایەتی، ڕادەگەیەنێت.

مرۆڤ، بەم جۆرە پەرستن و بیرکردنەوانە، دەبێت بە "مرۆڤی ڕاستەقینە" و، دەریدەخات کە لە: جوانترین شێوە و باشترین نرخ و بەهادایە و، بە بۆنەی پیت

و بەرەکەتی ئیمانەوە، شایانی هەڵگرتنی ئەمانەتی گەورە و جێنشینی دەستپاکی سەرزەوی دەبێت.

دەسا ئەی ئەو مرۆڤە بێئاگایەی کە لە: "احسن تقویم"دا بەدیهێنراوە، بەڵام لەبەر سەرەڕۆیی و ویستی خراپی خۆی، بەرەو "اسفل سافلین" بەر دەبێتەوە!

بە باشی گوێم لێ ڕابگرە و، سەیری ئەو دوو تابلۆیە بکە کە لە مەقامی دووهەمی "وتەی حەقدەهەم"دا نووسراون. تاکو بە چاوی خۆت ببینیت کە چۆن منیش وەك تۆ دنیام خۆش و شیرین دەهاتە بەرچاو، کاتێ کە لە مەستی و بێئاگایی لاوی‌دا بووم. بەڵام کاتێ لە بەرەبەیانی پیری‌دا لە مەستیی لاوی بێدار بوومەوە، ئەو ڕووەی دنیا کە ڕووی لە دواڕۆژ نی‌یە و من بە جوانم دەزانی، بینیم ڕوویەکی تابڵێی ناشیرینە. جا بۆ ئەوەی مەودای جوانیی ئەو ڕووەی دنیا ببینیت کە ڕووی لە دواڕۆژە، ئەوا سەیری ئەو دوو تابلۆیە بکە لە کتێبی (وتەکان)دا.

تابلۆی یەکەم: دنیای "بێئاگایان" پیشان دەدات. من بێ ئەوەی تیای‌دا مەست ببم، بینیم ئەم دنیایە لە دنیای گومڕایان دەچێت، کە پەردەکانی "بێئاگایی" بە تەواوی داپۆشیون.

تابلۆی دووهەم: ئاماژە بۆ ڕاستیی دنیای "ئەهلی هیدایەت" و خاوەنی دڵانی دڵنیا دەکات.

هیچ دەستکاری‌یەکی ئەو دوو تابلۆیەم نەکرد. بەڵکو لە پێش‌دا چۆن بوون هەر بەو جۆرە هێشتمنەوە. خۆ هەرچەندەش لە شیعر دەچن، بەڵام شیعر نین.

(سُبْحانَكَ لا عِلْمَ لَنا اِلاّ مَا عَلّمْتَنا اِنّكَ اَنْتَ الْعَليمُ الحَكيمُ).

(رَبِّ اشْرَحْ لي صَدري * وَيسِّرْ لي اَمري * واحْلُلْ عُقْدَةً مِنْ لِساني * يَفْقَهُوا قَولي).

اللهم صل على الذات المحمدية اللطيفة الأحدية، شمس سماء الأسرار، ومظهر الأنوار ومركز مدار الجلال، وقطب فلك الجمال.

اللهم بسره لديك، وبسيره اليك، آمِنْ خوفي، وَأَقِلْ عثرتي، وأذْهِب حزني وحرصي، وكن لي، وخذني إليك مني، وارزقني الفناء عني، ولا تجعلني مفتوناً بنفسي، محجوباً بحسي، واكشف لي عن كل سر مكتوم. يا حي يا قيوم، يا حي يا قيوم، يا حي يا قيوم.

وارحمني وارحم رفقائي، وارحم أهل الإيمان والقرآن.

آمين آمين يا أرحم الراحمين ويا أكرم الأكرمين.

(**وآخر دعواهم ان الحمد لله رب العالمين**).